

BİLANÇO

TÜRMÖB AYLIK YAYIN ORGANI • SAYI : 132 • EKİM 2007

5 4.00 YTL • ISSN:1307-6620

- *TÜRMÖB'dan üniter vergi sistemi önerisi*
- *Ekonomide cari açık bağımlılığı*
- *Türkiye faize çalıştı*
- *Büyümenin itici gücü*
inşaat sektörü ve ithalat vergisi

ISSN 1307-6620

9 771 307 662 000

Ekonomik Rapor

Yayın Kurulu

Nail SANLI

Ali E. DOĞANOĞLU

Ahmet FETTAHOĞLU

Yıldız ÖZTÜRK

TÜRMÖB

Basın Yayın Dağıtım İşletmesi

tarafından yayınlanmaktadır

Yayın Türü : Yaygın süreli

Yönetim Yeri

Gençlik Caddesi No:107

06570 Anıttepe - ANKARA

Tel: (0.312) 232 50 60 (10 Hat)

Fax: (0.312) 232 50 73

http: www.turmog.org.tr

e-mail:alid@turmog.org.tr

Baskı

Gurup Matbaacılık A.Ş.

İstanbul Yolu Trafo Karşısı

Varlık/ANKARA

(0.312) 384 73 44

Basım Tarihi : 08 Ekim 2007

Basım Yeri : Ankara

ISSN : 1307-6620

Dergide yayınlanan yazıların yayın hakkı

Bilanço Dergisi'ne aittir.

Kaynak gösterilmeden bir bölümü veya

tamamı alıntı yapılamaz

TÜRMÖB Genel Kurulu ve Yönetmeliklerimiz

1 8 inci Olağan Genel Kurulumuzu 20 Ekim 2007 tarihinde gerçekleştireceğiz. Meslek camiamızın en yüksek karar organı olan Genel Kurulumuz, ülke sorunlarının, mesleki sorunların tartışıldığı, çözüm önerilerinin sunulduğu bir platform olma özelliğini yıllardır sürdürüyor.

Ülke genelinde temsil kabiliyeti olan Genel Kurulumuza, Türkiye'nin dört bir yanından 2825 delegemiz katılacak. Mesleğimizin yarınlarını oluşturacak hedefler ve politikalar belirlenecek.

Tüm odalarımızı bölgesel bazda temsil edecek şekilde oluşturduğumuz Yönetmelikler Komitemiz, on yönetmelik üzerinde uzun süreli bir çalışma gerçekleştirdi. Yeminli Mali Müşavirlerin Tasdik Edecekleri Belgeler, Tasdik Konuları, Tasdike İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ile Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirlerin Ortaklık Bürosu veya Şirket Halinde Çalışmalarına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik üzerinde uzlaşma sağlanamadığı için Genel Kurula taşınmamıştı.

Geçtiğimiz Genel Kurulumuza taşıdığımız sekiz yönetmelikten ikisi henüz Maliye Bakanlığı onayından geçmedi. Bunlar;

- ✓ Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği Yönetmeliği,
- ✓ Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirlerin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. İkisi yeni ihdas edilen, dördü değişiklik getiren altı yönetmeliğimizden ikisi ise Başbakanlık incelemesinde bulunuyor. Halen incelemede bulunan bu yönetmeliklerimiz;
- ✓ Serbest Muhasebeciler, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirlerin Mesleki Faaliyetlerinde Uyacakları Etik İlkeler Hakkında Yönetmelik,
- ✓ Haksız Rekabet ve Reklam Yasağı Hakkında Yönetmelik. Resmi Gazete'de yayınlanan yönetmeliklerimiz ise;
- ✓ Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu Disiplin Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik,
- ✓ Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odaları ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Üye Aidatları ile Birlik Paylarının Tespitine Ait Yönetmelikle Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik,
- ✓ Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odaları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik,
- ✓ Yeminli Mali Müşavirler Odaları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik,

Mevzuatımıza eklediğimiz yeni düzenleme ve değişikliklerin meslek camiamıza faydalı olmasını temenni ediyorum. Ayrıca eksikliğini hissettiğimiz diğer düzenlemelerinde biran önce mevzuatımızda yerine alması gerekiyor.

Dergimizin bu sayısında da ilgi ile okuyacağınızı umduğumuz haber ve araştırmalara yer verdik. Gelecek sayımızda buluşmak dileğiyle...

Nail SANLI
Genel Sekreter

TÜRMÖB'dan üniter vergi sistemi önerisi

TÜRMÖB tarafından yayınlanan Vergi Raporun'da Türk vergi sisteminin sorunları ve yaşanan sıkıntılar saptanarak çözüm önerileri sunuldu. Rapor'da ayrıca kayıt dışı ekonomiye ağırlıklı yer verilerek, dünya örnekleri uygulamaları ve çözüm önerileri sunuldu.

TÜRMÖB tarafından her yıl düzenli olarak hazırlanan Vergi Raporu 2007 yayınlandı. Bu yıl yayınlanan rapor ağırlıklı olarak kayıtdışı ekonomiyi ele aldı. Kayıtdışı ekonominin nedenleri çeşitli ülke örnekleri ve uluslararası alanda yapılan araştırmalarla irdelendi. Çeşitli ülkelerin kayıtdışı ekonomiyi önlemedeki başvurduğu yöntemler ve bunların sonuçları da raporda yer aldı.

Türk vergi sisteminde yaşanan diğer sorunlarda ayrıntılı bir şekilde yer aldı. Rapor vergi sistemi analizi yaparak, sorunlara yönelik çö-

züm önerilerine yer verdi. Raporda yer alan çözüm önerileri özetle şöyle;

- Vergi sistemimizde çok sayıda ve belirli bir amaç doğrultusunda aralarında eşgüdüm sağlanamamış vergisel muafiyet ve istisnalar bulunmaktadır. Vergi sisteminde bulunan bu tür vergi muafiyet ve istisnaları ülkenin içinde bulunduğu şartlar, ekonominin gerekleri ve kamu finansman ihtiyaçları dikkate alınarak yeniden değerlendirilmelidir.
- Tüm modern vergi sistemlerin-

de olduğu gibi mutlaka gelir ve servet çözümleri ile harcama düzeyi arasında bağ oluşturan bir otokontrol mekanizması ihdas edilmelidir.

- Üniter vergi sistemine geçilmelidir. Daha önce ortaya konulan sorunlar gerçek bir üniter vergi sistemini zorunlu kılmaktadır. Bu gerçekten hareketle ücret gelirleri hariç olmak üzere kaynağı ve tutarı ne olursa olsun her türlü gelir toplanarak beyan edilmelidir. Yani Gelir Vergisi Kanunu'nun toplama ve beyan ile ilgili hükümleri yeniden dü-

- zenlenerek üniter bir vergi sistemi oluşturulmalıdır. Zira bu günkü toplama ve beyan sistemi pek çok geliri beyan dışı bıraktığı gibi, getirdiği maktu hadlerle ilgili sınırlamalar yoluyla da adaletsiz sonuçlar doğuran vergi yükleri ortaya çıkarmaktadır.
- Ücretlilerin düşük oranlı bir vergi tarifesine göre –hem daha düşük oranlı ve hem de daha yüksek dilimli- vergilendirilmesi esası getirilmelidir. Zira ücretlinin amortismanı ve gideri yoktur. Ayrıca enflasyonunun peşinden sürüklenen gelir artışları söz konusudur. Öte yandan vergisi tevkif yoluyla enflasyona karşı değer yitirmeden ödenmektedir. Bununla birlikte ücretli kesim ülkemizde sosyal devlet olmanın gereği olarak en çok korunmaya gereksinim duyulan kesimi oluşturmaktadır. Bu nedenlerle yüzde 10’dan başlayan ve yüksek dilimli bir tarife içinde vergilendirilmeleri verginin adaletli ve dengeli dağılımı Anayasal amacına ve sosyal devlet olma gereklerine daha uygun olacaktır.
 - Halen yürürlükte bulunan harcamaya üzerinden alınan vergi kanunları ile gelir üzerinden alınan vergi kanunları arasındaki uyumsuzlukların giderilmesi gerekir.
 - Artık Vergiye İlişkin Af Kanunları çıkarılmamalıdır. Vergi ceza sistemi yeniden oluşturulmalıdır.
 - Kayıt dışı veya diğer bir ifade ile vergi dışı ekonomi ile uzun soluklu, etkin ve tutarlı bir mücadele başlatılarak kayıt altına alınmalıdır. Bu noktadan olmak üzere, hamiline yazılı ekonomiden nama yazılı ekonomiye geçilmelidir.
 - Vergi uygulamalarının, büyümeyi teşvik eden, yatırım ve üretimi destekleyen bir yapıya gelmesi sağlanmalıdır. Mevcut durum bunun tam tersidir. Vergi uygulamaları, bir taraftan, üreticinin yatırıma dönüştüreceği kaynakları, diğer taraftan da tüketicinin harcanabilir gelirini küçültmektedir.
 - Türk vergi sisteminde yavaş yavaş bir faciaya dönüşen adı kadar basit olmayan basit usul kesinlikle kaldırılarak söz konusu mükellefler gerçek usulde vergilendirilmelidir.
 - Gelir Vergisi Kanunu’nun 94. maddesi uyarınca gayrimenkul sermaye iradı ve serbest meslek kazançları üzerinden yapılan tevkifatın oranı mutlaka düşürülmelidir. Bu indirimin kayıt dışı ile mücadeleye de çok önemli katkısı olacaktır.
 - GVK 103.maddede yer alan gelir vergisi tarifesinin vergi dilimleri arasındaki fark artırılmalı ve dilim sayısı azaltılmalıdır. Yani mümkün olduğunca basit ve düz (flat) bir sistem olmalıdır. Zaten dünyadaki eğilimde bu doğrultudadır.
 - 5024 sayılı Kanunla değiştirilen amortisman süre ve oranları oldukça ayrıntılı ve karmaşıktır. Daha basit bir sisteme dönülebilir.
 - Vergi ceza sistemi yeniden oluşturulmalıdır. Ekonomik suçta ekonomik ceza prensibi çerçevesinde, vergi ziyayı ve suçla orantılı, kendi içinde hiyerarşik bir yapısı bulunan, basit, uygulanabilir ve kamu vicdanında kabul gören ve caydırıcı etkileri idari süreçlerle kesilmeyen bir vergi ceza sistemi oluşturulmalıdır.
 - Vergi kanunların çok sık değişmesi sonucu vergi kanunlarındaki sistematik bozulmuş, bu kanunlar anlaşılması zor ve karışık hale gelmiştir. Bu nedenle aynen Kurumlar Vergisi Kanunu’nda olduğu gibi temel kanunlardan başlamak üzere vergi kanunları yeniden yazılmalı ve düzenlenmelidir.
 - Halen yürürlükte bulunan vergi sistemimiz ekonomik olaylar ve gelişmeler karşısında yeterli esnekliğe sahip değildir. Ekonomide yaşanan gelişme sonucunda ortaya çıkan ve Vergi

Kanunları içerisindeki yeri tartışmalı olan finansal enstrümanlarla ilgili tereddütleri ortadan kaldıracak şekilde düzenlemeler yapılmalıdır.

- Ülkemizde örtülü kazanç ve örtülü sermaye konularına ilişkin olarak yapılan son düzenlemeler genel anlamda yerindedir. Ancak özellikle örtülü kazanç yani transfer fiyatlandırması konusunda esas önemli olan düzenleme, ikincil düzenlemelerdir. İkincil düzenlemeler ile yine bu müesseselere ilişkin olarak yapılan yeni düzenlemelerin nasıl uygulanacağı konusunda mükellefleri bilgilendiren ve yol gösteren açıklamaların bir an önce yapılması gerekmektedir.
- Kurumlar vergisi oranı aşağı çekilmelidir. Hatta belirli bir ciro veya aktif büyüklüğünün altında olan kurumlar vergisi mükellefleri için daha düşük yüzde 15 gibi bir oran uygulanmalıdır. Bu şekilde bir taraftan KOBİ'lerimizi vergisel anlamda teşvik ederiz diğer taraftan da sisteme kazandırarak hem kayıtdışı ekonomiyi önlemiş hemde KOBİ'lerin kurumsal yapılarını tamamlamalarına zemin hazırlamış oluruz.
- Uluslararası hukuk kuralları da dikkate alınarak vergi kanunlarında e-ticaret ile ilgili gerekli

düzenlemeler yapılmalı ve vergi kanunları bu sürecin engeli olmaktan çıkarılmalıdır.

- Vergi oranları içinde yaşanabilir bir vergi sistemi yaratacak düzeye indirilmeli, diğer para-fiskal yükler kademeli olarak azaltılmalıdır.
- Özerk, etkin, motivasyonu yüksek, olayları geriden takip etmeyen, vergi sistemine hakim, beşeri sermayesi üst düzeyde olan ve maddi anlamda da tatmin edilmiş bir vergi idaresi oluşturulmalıdır. Bu yapılmadığı takdirde hiç bir yasal düzenleme ile sonuç alınamayacağı son 27 yıllık sürede çıka-

rılan 205'i aşkın vergi kanunu ile ispatlanmıştır. Vergi dairesini yok sayarak vergi alınmaz.

- Vergi reformlarına mali faaliyetin diğer bir yönü olan kamu harcamaları açısından da bakmak gerektiği yönünde yoğun tartışmalar yapılmaktadır. Bu tartışmalara göre vergi reformunun, kamu yönetiminin ve kamu harcamalarının reformu ile başlaması gereklidir. Vergi mükellefleri kamunun ne kadar gelir elde edip, ne kadar harcarı yaptığını; sonuç olarak devlete ödediği paraların nerelere harcandığını bilmek istemektedirler. Vergi mükelleflerinin bu

isteği, demokrat toplumlarda haklı bir istemdir.

- Vergi idaresi örgüt yapısı itibarıyla tahsilat fonksiyonuna ağırlık vermiş, denetim açısından ise gerekli nitel ve nicel kapasiteye ulaşamamıştır. Bugün vergi dairesince alınan pek çok beyanname eksik bildirilen geliri içermektedir. Dolayısıyla yıllık denetim planları tamamen tecrübeye dayalı olarak yapılmaktadır. Denetim elemanlarına, inceleyecekleri sektör veya mükellef gruplarına ilişkin olarak denetimi kolaylaştırıcı istihbarat bilgileri sunulmamaktadır. Vergi yönetiminin çağdaş vergi yönetimlerinin denetim esasına göre kurulmaması, inceleme birimleri arasında eşgüdüm ve birim içi planlama noksanlığı, vergi suçu niteliğindeki suçların takibinde uzman elemanların yokluğu ve vergi denetimine yardımcı olabilecek istihbarat arşivlerinin yetersizliği denetim etkinliğini doğrudan etkilemektedir. Vergi idare birimlerinin her birinin direkt vergi idaresine bağlı olmaması ve aralarında hiyerarşik düzen içinde yetki ve sorumluluk sınırlarının kesin ölçülerle belirlenmemesi sistemi karıştırmaktadır.
- Tahsilat işlemlerinde kolaylık sağlanmalıdır. Otomasyona önem verilmeli ve bu amaçla

programlar geliştirilmelidir. Vergi dairelerinde halkla ilişkilere daha fazla önem verilmelidir. Ülkemizde vergi dairelerinde sıkışıklığa, aksaklığa yol açan uygulamaların rızaen ve cebren “tahsilat işleri”nden kaynaklandığı gözlenmektedir.

- Vergi idaresi çalışanları mükellefleri kaliteli hizmet sunulması gereken müşteriler olarak görmelidir. Ayrıca, sadece vergi idaresi çalışanları değil mükelleflerle ilgili tüm kamu görevlileri de mükelleflere kolaylık sağlamalıdır.
- Verimi olmayan vergiler (Örneğin, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, Damga Vergisi) ve harçlar kaldırılmalı, ana vergi yasaları sadeleştirilmeli, vergi yasaları arasında paralellik ve bütünlük sağlanmalıdır.
- Türk vergi sisteminin daha iyi işler hale getirilmesi için vergi idaresinin iyileştirilmeleri çalışmalarıyla birlikte vergi yargısı bir an önce kurulmalıdır. Vergi yargısı itiraz komisyonu işlevinden kurtarılmalıdır. Sayıştay gibi bağımsız, özerk yapıya sahip “Vergitay” kurulmalıdır. Vergitay, toplanan vergilerin inceleme ve denetiminden sorumlu olmalıdır. Vergi yargısının süratle karar verebilecek şekilde çalışmasının sağlanabilmesi için vergi inceleme ele-

manları savcılara benzer, mali müşavir ve muhasebeciler de noter-avukat karışımı, bir hukuki yapıya kavuşturulmalıdır. İktisadi ve idari bilimler fakültesi “maliye ve işletme” bölümü lisans mezunlarına vergi avukatlığı unvanı verilebilmelidir.

- Düşük gelir gruplarındaki vergi yükünü üst gelir gruplarına yaymak ve aktarmak için vergi sistemimizde rant ekonomisinden üretim ekonomisine geçilmesini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Üretken olmayan sektörlerde, her türlü rant ve spekülasyon kazanç sahiplerine vergi yükü kaydırmaları gerçekleştirilmelidir.
- Stopaj uygulaması nihai vergilendirme aracı olarak değil, otokontrol ve peşin vergi aracı olarak kullanılmalıdır. Stopaj yöntemi yerine ekonomik gelir-gider kavramına geçilerek gerçek vergiciliğe yönelinmelidir.
- Vergi denetiminin etkinliğini artırmak amacıyla mali müşavirlik kurumundan daha etkin bir şekilde yararlanılmalıdır. Etkin vergi idaresi ile etkin bir müşavirlik kurumunun işbirliği, sağlıklı ve verimli bir vergi sistemi için olmazsa olmaz koşuldur.

Ekonomide cari açık bağımlılığı

TÜRMÖB'un her yıl düzenli olarak hazırladığı Ekonomik Rapor yayınlandı. Raporda ekonominin, yüksek cari açık verme ve bunun doğrudan yabancı sermaye yatırımı veya kamu ve özel kesim borçlanması yoluyla finanse edilmesi şeklindeki sürece bağımlı hale getirildiği saptaması yapıldı. Çözüm olarak, orta vadeli bir program çerçevesinde dış talebi ve ulusal tasarrufları arttırıp, kamu ve özel kesim tasarruf açıklarından oluşan cari açığın yumuşak bir şekilde düşürülmesi önerildi.

TÜRMÖB tarafından her yıl düzenli olarak hazırlanan ve Genel Kurul delegelerinin, akademisyen, ekonomi çevreleri ile basının bilgisine sunulan Ekonomik Rapor 2006 yayınlandı. Raporda ekonomik gelişmeler değerlendirilip analiz edilerek, çözüm önerileri sunuldu.

Rapor, 2006 yılının, yaşanan derin ekonomik krizlerin ardından 2002 yılı ilk çeyreği ile başlayan büyüme sürecinin kesintiye uğramaksızın devam ettiği, siyasi ve ekonomik açıdan görece olarak istikrar içinde geçirilmiş bir yıl olduğu saptamasını yaptı. Raporda yer alan bazı değerlendirme ve öneriler

şöyle; Mayıs-Haziran aylarında küresel finansal piyasalarda yaşanan dalgalanmanın, diğer yeni yükselen piyasa ekonomilerine göre daha derinden hissedilmiş ve etkilerinin halen sürüyor olmasına rağmen, ekonomik istikrar ortamının ve hızlı büyüme sürecinin devam ettirilebilmesine, daha önceki yıllarda hayata geçirilmiş olan önemli yapısal düzenlemelerin, izlenmekte olan disiplinli maliye politikasının, güven ortamındaki iyileşmenin ve geleceğe yönelik beklentilerdeki düzelmenin önemli katkısı olmuştur. Bu unsurların yanı sıra oldukça kısa sürmüş bir dalgalanma dönemi dışında küresel finansal piyasalarda hakim olan olumlu or-

tamın ve likidite bolluğunun ayrıca küresel ekonominin ve ticaret hacminin hızlı büyümesini sürdürüyor olmasının da göz ardı edilemeyecek katkısı olmuştur.

2006 yılında biraz yükselmiş olmakla beraber son beş yıllık dönemde enflasyon hızla gerilemiş ve tek haneli rakamlara düşmüştür. 2002-2006 döneminde yıllık ortalama GSMH büyümesi yüzde 7.5 oranında kesintisiz yüksek bir hızda gerçekleşmiştir. Kamu mali yapısı daha sağlıklı bir yapıya kavuşmuş ve kamu finansman açığı düşmüştür. 2006 yılındaki yükselmeye rağmen nominal faiz düzeyi enflasyon haddindeki gelişmeler doğ-

rultusunda düşmüştür. Kredi piyasasında kamu kesimi borçlanması-
nın baskısı hafiflemiş, başta özel
kesim makine-teçhizat yatırımları
olmak üzere yatırım faaliyetleri
tekrar dikkat çekici bir canlılık ka-
zanmış, istihdam hacmi genişlemiş
ve ihracat hacminde hızlı bir büyü-
me gerçekleşmiştir. Diğer taraftan
2005 yılı Ekim ayında AB ile üye-
lik müzakerelerinin başlamış ol-
ması ülkemize dış ilişkilerde daha
güçlü bir konum kazandırmış ve
yabancı sermayenin Türkiye konu-
sunda geleceğe ilişkin beklentile-
rinde önemli bir iyileşme sağla-
mıştır. Ancak tüm bu olumlu geli-
şmelere karşılık küresel finansal pi-
yasalarda Mayıs-Haziran 2006'da
tanık olunan dalgalanmanın Türkiye
ekonomisi üzerine olan etkileri-
nin derinliği ve aradan bir yılı aşkın
bir sürenin geçmiş olmasına karşı-
lık yeni bir krizle karşılaşma kaygı-
sının devam ediyor ve bu nedenle
Türkiye'nin dünyada en yüksek re-
el faizleri ödüyor olması, yukarıda
sayılan olumlu ekonomik gelişme-
lerin sürdürülebilirliği konusunda
ciddi görüş farklılıklarına yol aç-
maktadır.

Ekonominin o güne kadarki en bü-
yük daralmayı yaşadığı 2001 yılı
ertesinde, günümüze kadar olan
dönemde ekonomik alanda yaşı-
nan gelişmelere daha yakından ba-
kıldığında dikkat çeken başlıca hu-
suslar şu şekilde özetlenebilir;

- 2002 yılı ilk çeyreğinde başla-
yan ekonomik büyüme kesinti-
ye uğramaksızın 2007 yılı ilk ve

ikinci üç aylık dönemine kadar
sürmüş ve GSMH büyüme hızı
yıllık bazda, sırasıyla yüzde 7.9,
yüzde 5.9, yüzde 9.9, yüzde 7.6
ve 2006 yılında da yüzde 6.0
olarak gerçekleşmiştir,

- Yıllık ortalama olarak TÜFE
2001 yılındaki yüzde 54,4 düze-
yinden tedrici bir biçimde geri-
leyerek, 2005 yılı itibariyle yüz-
de 8,18'e düştükten sonra 2006
yılında yüzde 9.60'a tırmanmış,
Ağustos 2007 itibariyle aynı
bazda yüzde 9.46 olarak gerçek-
leşmiştir.
- Kamu kesimi borçlanma gereği-
nin GSMH'ya olan oranı 2001
yılındaki yüzde 16.4 oranından,
2005 yılında yüzde (-) 0.9'a,
2006 yılında da (-) 3.1'e, kamu
net faiz ödemelerinin oranı ise,
aynı yıllar itibariyle yüzde 26,4
oranından, yüzde 9.4'e ve yüzde
8.0'e gerilemiştir,
- Kamu iç borçlanma ihaleleri or-
talama nominal bileşik faiz ora-
nı 2001 yılındaki yüzde 99.1
oranından, 2005 yılı ortalaması
olarak yüzde 16.9'a gerilemiş,
Haziran 2006'da faiz hadlerinin
yükselmesini takiben yıl ortala-
ması olarak yüzde 18.2'ye yük-
selmiş olup, bu yılın Haziran ayı
itibariyle yüzde 19.0 olarak ger-
çekleşmiştir. Söz konusu yıllar
itibariyle reel faiz oranı ise yüz-
de 35.5'ten, 2005 yıl genelinde
yüzde 8.5'e, 2006 yılı genelinde
yüzde 7.7'ye gerilemiş olup,
Haziran 2007 ayı itibariyle yüz-
de 11.7 düzeyinde oluşmuştur.

- Kamu kesimi net borç stokunun
GSMH'ya olan oranı 2002 yılın-
daki yüzde 78.5 oranından 2005
yılında yüzde 55,3'e ve 2006 yı-
lında da yüzde 48.8'e düşmüş-
tür,

- 2001 yılında 33.3 milyar Dolar
olan toplam ihracat tutarı, aşırı
değerlenmiş YTL.'na rağmen
hızlı bir artış göstererek, 2006
yılında 85.5 milyar Dolar düze-
yinde gerçekleşmiştir..

Bir diğer önemli olumlu gelişme
sabit sermaye yatırımları alanında
yaşanmış ve reel anlamda enflas-
yondan arındırılmış olarak 2001,
2002 ve 2003 yıllarında sırasıyla
yüzde 24,4, yüzde 1,4 ve yüzde 1.3
oranında daralan sabit sermaye ya-
tırları 2004 yılında yüzde 25.3 ve
2005 yılında da yüzde 17.7 oranın-
da önemli bir büyüme sergilemiştir
Yatırım harcamalarındaki hızlı bü-
yüme 2006 yılında ve bu yılın ilk
yarısında da devam etmiş ve 2006
yılında reel anlamda yüzde 13.2
oranında büyüyen sabit sermaye
yatırımları, bir önceki yılın aynı dö-
nemine göre bu yılın ilk altı aylık
döneminde de nominal bazda yüz-
de 22.0, reel bazda ise yüzde 6.9
oranında artmıştır.

Yakın geçmiş dönemde gerçekle-
ştirilmiş olan köklü yapısal düzen-
lemeler ve ekonomik alanda alın-
mış olan bu dikkat çekici mesafe,
Avrupa Birliği ile Türkiye arasında
yapılmakta olan katılım müzakere-
leri için gereken AB zirve kararının

alınmasında da çok önemli bir rol oynamıştır.

2000 yılı başından buyana ülkemizde, yapılmış olan Stand-by anlaşmaları çerçevesinde doğrudan Uluslararası Para Fonu'nun güdümünde, önemli yapısal düzenlemeleri de içeren, sıkı bir ekonomik istikrar, stabilizasyon programı uygulanmaktadır. Bu program başlangıçta benimsediği “döviz kuru çapası” politikasıyla ve Hükümetin gelişmeleri değerlendirip gerekli politika revizyonlarını zamanında yapmamış olması nedeniyle ülkeyi Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerine sürüklemiştir. İçerdiği mali ve parasal politika önlemleriyle ve uygulamaya konulan kapsamlı yapısal düzenlemelerle IMF gözetiminde yürütülen bu ekonomik program, çok yoğun eleştiriler almış olsa dahi, ülkemizin ekonomik açıdan daha güçlü ve şoklara karşı daha dayanıklı hale gelmesinde büyük bir katkı sağlamıştır. Programda öngörülen yapısal düzenlemelerin önemli bir bölümünün hayata geçirilmesi ve öngörülen mali ve parasal disipline uyum gösterilmesi sayesinde, izlenmekte olan program, ekonominin düşük enflasyon ortamında tekrar büyüme süreci içersine girmesini, faiz hadlerinin düşürülebilmesini ve kamu faiz ödemeleri ile borç yükünün kamu gelirlerine ve milli hasılaya olan oranlarında belirgin düşüş sağlanmasını, ayrıca bankacılık kesiminin daha sıhhatli bir yapıya kavuşturulmasını ve sonuçta ekonominin dış-

sal ve dahili şoklara daha dayanıklı hale gelmesini olanaklı kılmıştır.

Ancak 2002 yılından buyana izlenen para politikasında enflasyon haddini düşürmek için düşük döviz kurunun “çapa” olarak kullanılması ve bu amaçla faiz hadlerinin ülkeye döviz girişini özendirecek şekilde yüksek tutulması, ekonominin dış ve iç şoklara karşı kırılganlığını tekrar yükseltmiş ve Merkez Bankasının ulusal ekonomik çıkarlar doğrultusunda bağımsız para politikası izleme olanaklarını önemli ölçüde daraltmıştır. 2006 yılı Mayıs-Haziran aylarında gelişmiş ülkelerin faiz oranlarında artışa gitmeleri ve uluslararası piyasalarda risk algılamalarında meydana gelen değişiklik sonucu finansal piyasalarda meydana gelen sarsıntının Türkiye’yi diğer ülkelere göre çok daha derinden etkilemiş olması ve bu etkinin yüksek reel faiz hadlerinin sürdürülmesini zorunlu kılarak halen varlığını gösteriyor olması, ekonomideki kırılğanlığın ve dış ve dahili şoklara karşı duyarlılığının arttığını açık biçimde göstermektedir.

Yukarıda ana çizgileriyle verilen ve istikrara kavuştuğu izlenimi veren bu ekonomik tablonun “sürdürülebilir” olması “yüksek faiz” politikasının devam ettirilmesine bağlı duruma gelmiştir. Zira faiz hadlerinin düşmesi, doğrudan yabancı sermaye dışında ülkeye gelen yabancı sermaye miktarının düşmesine, döviz arzının azalmasına, döviz fiyatlarında tırmanışa ve para ika-

mesine yol açacak, bu durum enflasyonun ve faiz hadlerinin yeneden tırmanışa geçmesine yol açacak ayrıca yüksek miktarda döviz açık pozisyonu olan özel kesimde ve dolayısıyla reel ekonomide ciddi sıkıntılar yaratacaktır. Böyle bir gelişme zincirinde, yüksek faiz düzeylerine alışıma olan yabancı fon yöneticilerinin, çok ciddi olmayan nedenlerle dahi kriz yaratıp, Merkez Bankasını politika faizlerini yükseltme zorunluluğunda bırakmamalarını beklememek gerekir.

Son dört-beş yıllık dönemde sağlanan düşük enflasyon düzeyinin, hızlı büyümenin, artan yatırımların altında yatan iki temel olgudan birincisi “yüksek faiz, düşük kur” politikası, diğeri ise, uluslararası finans piyasasında 2006 yılı Mayıs-Haziran aylarında, bu yılın başında ve geçtiğimiz son bir iki aylık dönemde kısa süreli daralma göstermiş olan likidite bolluğudur. Yüksek faiz kısa vadeli yabancı sermayeyi çekip, döviz arzını arttırarak kurun düşük kalmasına neden olmakta ve bu şekilde enflasyonun baskı altında tutulmasına olanak sağlamaktadır. Yabancı sermaye ülkemize gelmekle, hem yüksek faiz geliri elde etmekte hem giderek daha da değer kazanan YTL ile, döviz pahalıya bozdukça, ucuza yerine koymakla, ayrıca getirisini katlamaktadır. Türk Lirası, 1995 baz yılına göre veya 2001 kriziertesinde değerinin tabana vurduğu o yılın yaz aylarına göre, yaklaşık yüzde 70 oranında daha değerli ko-

numa gelmiş bulunmaktadır. Diğer bir ifade ile satınalma gücü paritesine göre TL. iç-dış enflasyon farkı kadar değer yitirmediği gibi, 2001 Kasım ayından itibaren, dalgalanmalar göstermekle beraber sürekli bir değer kazanımı göstermiştir. FED'in Eylül ayı ortasında faiz hadlerini indirmesiyle YTL.'nin değer kazanma sürecinin daha da güç kazanması beklenmektedir.

Yabancı sermaye yöneticileri bu güne kadar hiç "borç ödeme aczi" -default- ilanında bulunmamış ve her döviz krizi döneminde kendilerine dövizlerini ucuz fiyatla tekrar yerine koyma olanağını sağlamış olan ve tatlı getiriler elde etmeye alışmış oldukları böyle bir ülkede kriz çıkmasını şüphesiz istemeyeceklerdir. Finansal piyasalarda yakın geçmiş dönemde cereyan eden dalgalanmalarda yabancıların Türkiye'deki yatırımları ile ilgili olarak soğukkanlı davranmış olmalarına bu açıdan da yaklaşılabılır.

İzlenmekte olan bu politika sonucunda Dolar/YTL. paritesi yıllar öncesi değerine düşmüş, YTL. aşırı değerli konuma gelmiştir. Düşük kur enflasyonun düşürülmesine, nihai ithal malı ve girdi fiyatlarını görel olarak dondurmak hatta getirmek suretiyle önemli katkıda bulunmuştur. Aşırı değerlenmiş Türk Lirası tüketim harcamalarını özendirmekte, tasarruf eğilimini azaltmakta, düşük makine-ekipman maliyetleriyle yatırımları genişletmekte ve bu şekilde büyüme hızını yükseltmektedir. Ne var ki

düşük kur aynı zamanda ihracatı baltalamakta ve ithalatı özendir-mektedir. Son beş yıldır ithalat hacminin artış hızı ihracat hacminin artış hızının çok üstünde gerçekleşmiştir. 2001 yılı itibariyle yüzde 75.7 olan ihracat gelirinin ithalat harcamalarını karşılama oranı 2006 yılı itibariyle yüzde 61.3'e düşmüştür. Borçlanma ve varlık satışı yoluyla finanse edilen cari işlemler açığının GSMH'ya olan oranı 2006 yılında yüzde 7.8'e çıkmıştır. Son beş yıllık dönemde verilen cari işlemler hesabı açıklarının toplamı 80 milyar Doları aşmıştır.

Düşük kur aşırı ithalata, tüketime ve kaynak israfına yol açmakta, ülke borçlanmakta ve ulusal varlıklar yabancılar satılmaktadır. Düşük kur yerli üretim süreci ile sermaye ve istihdamın dışarıya kaymasına, ihracına neden olmakta ve dolayısıyla ekonomiye onarılmaz zararlar vermektedir. Bu politikanın yol açtığı aşırı dış ticaret ve cari işlemler hesabı açıkları borçlanma, ve varlık satışı yoluyla kapatılmaktadır. 2006 yılında verilen cari işlemler hesabı açığının kapatılması "doğrudan yabancı sermaye yatırımı" olarak tanımlanan 17.8 milyar Dolar tutarındaki, içinde bankaların, sigorta şirketlerinin ve TürkTelekom, PO-AŞ ve TAV gibi şirket hisselerinin bulunduğu varlık satışıyla finanse edilmiştir. Bu boyutta sürecek cari açığın kısa vadeli yabancı sermaye akımlarıyla veya varlık satışıyla sürdürülebilmesi olanaklı olmadığı gibi ülke ekonomisini uluslararası

piyasalardaki veya dahili şoklara karşı kırılgan hale getirmekte, ulusal ekonomik politikanın belirlenip, izlenmesinde yabancı fon sahip ve yöneticilerine kendi çıkarları doğrultusunda kaygı verici boyutta söz hakkı tanımaktadır. Ekonominin kan kaybetmesine, ulusal gelirin yabancı ya da yerli sermaye sahiplerine oluk, oluk akıtılmasına neden olan rekor yükseklikteki reel faizlerin -2007 yılı ilk yarısı itibariyle GSMH büyüme hızının iki katından yüksektir -, Mayıs-Haziran 2006 dalgalanmasından buyana geçen uzun zaman içinde indirilememiş olmasının bir nedeni enflasyonu baskı altında tutmaksa, diğeri de dövize atak, fon kaçıışı ve bunları izleyecek finansal ve reel kesim krizi kaygısıdır.

Ne var ki artık ulusal ekonomi, yüksek cari açık verme ve bunun doğrudan yabancı sermaye yatırımı veya kamu ve özel kesim borçlanması yoluyla finanse edilmesi şeklindeki sürece bağımlı hale getirilmiştir. Çözüm, orta vadeli bir program çerçevesinde dış talebi ve ulusal tasarrufları arttırıp, kamu ve özel kesim tasarruf açıklarından oluşan cari açığın yumuşak bir şekilde düşürülmesidir. Ancak hedeflenen enflasyon oranlarıyla, öngörülen gelir ve büyüme politikalarıyla cari dengenin, diğer bir ifade ile YTL.'nin yeniden fiyatlandırılmasını sağlamak büyük güçlük arz etmektedir.

Türkiye faize çalıştı

Borçlanmanın kamu finansmanında ağırlığının arttığı son 25 yılda devletin bütçeden yaptığı faiz ödemeleri 433 milyar doları buldu. Aynı dönemdeki yatırım harcamaları ise 100 milyar dolarda kaldı. 1983 - 2007 yıllarını kapsayan son 25 yıllık dönemde devletin topladığı her 100 dolarlık bütçe gelirinin 41 doları, her 100 dolarlık verginin 51 doları faiz ödemelerine gitti.

Ankara Ticaret Odası'nın (ATO) Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığı verilerinden yararlanarak yaptığı araştırmaya göre, bütçe açığının büyütülüp, hem dış hem de iç borçlanmaya ağırlık verilmeye başlanan 1983 yılını izleyen son 25 yıllık dönemde faiz ödemeleri adım adım bütçe harcamalarının en büyük bölümünü oluşturdu.

Faiz ödemelerinin bütçe içerisindeki payı arttıkça yatırım azaldı. 1983-2007 yılları arasında Türkiye'deki her 100 dolarlık bütçe harcamasının sadece 7,6 dolarıyla yatırım yapılabilirdi.

Borçlanmanın kamu finansmanında ağırlığının arttığı son 25 yılda devlet bütçeden 433 milyar dolarlık faiz ödemesinde bulunurken,

yatırımlara ayrılan pay ise bunun dörtte birine bile ulaşamadı. 1983-2007 yılları arasında devlet halktan topladığı her 100 dolarlık verginin 51 dolarını faiz ödemeleri için kullandı.

Türkiye'nin maliye politikasına "vergi alma borç al" politikasının egemen olmaya başladığı 1983 yılında 942 milyon dolar olan bütçeden yapılan faiz ödemeleri, faiz oranlarının ve borçlanma miktarlarının artmasına paralel olarak her geçen yıl hızla büyüyerek son yıllarda 40 milyar dolara yakın bir büyüklük oluşturmaya başladı.

1983-2007 yıllarını kapsayan 25 yıllık dönemde Türkiye'nin toplam bütçe harcamaları 1 trilyon 316 milyar dolara ulaşırken, bunun 373,9 milyar doları iç, 59,4 milyar

doları da dış olmak üzere toplam 433,3 milyar doları faiz ödemelerine gitti. Aynı dönemde devletin bütçeden yaptığı yatırımların tutarı 100 milyar dolarda kalırken, personele de 335,8 milyar dolar ayrıldı.

Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre 1983 yılında Türkiye'nin bütçe harcamalarının yüzde 8,1'i kadar bir büyüklük oluşturan iç ve dış borç faiz ödemeleri, izleyen yıllarda hızla artarak 1990 yılında yüzde 20,4'e, 2000 yılında yüzde 43,9'a kadar çıktı.

2001 yılında ise devletin yaptığı her 100 dolarlık bütçe harcamasının 51 dolarını faiz ödemesi oluşturdu. Faiz ödemelerinin bütçe harcamaları içerisindeki payı 2001 krizinden sonra yavaş yavaş da olsa azalmaya başladı. 2006 yılında

yüzde 26,2 olan faiz ödemelerinin toplam bütçe harcamaları içerisindeki payının bu yıl ise yüzde 26 düzeyinde kalacağı hesaplanıyor. Yüksek Planlama Kurulu'nun kabul ettiği 2008-2010 dönemine ilişkin Orta Vadeli Mali Plan'a göre faiz ödemeleri 2008 yılında da bütçe harcamalarının yüzde 26,2'sini oluşturacak.

Ekim ayı ortasında TBMM'ye sunulması gereken ve 225,9 milyar YTL'ye ulaşan 2008 yılı bütçesinde faiz ödemelerine 59,3 milyar YTL'lik bir ödenek ayrılması bekleniyor.

1983-2007 yılları arasında Türkiye'nin toplam bütçe harcamaları 1 milyar 315 milyon dolar olarak gerçekleşti. Bu harcamanın yüzde 32,9'u faiz ödemelerinden oluştu.

Türkiye'nin yüksek düzeye ulaşan borçlarının yarattığı tedirginlik nedeniyle çok sayıda ekonomik kriz de yaşadığı 1983-2007 yılları arasında devletin yaptığı vergi tahsilâtı 845,1 milyar dolara ulaşacak. Aynı dönemde yapılan faiz ödemelerinin 433 milyar doları bulunduğu dikkate alınırsa, son 25 yıllık dönemde devletin Türk halkından topladığı her 100 dolarlık verginin 51,3 dolarla büyük bölümünü borç aldığı kesimlere faiz olarak aktardığını ortaya koyuyor.

Verilere göre 1983 yılında faiz ödemeleri vergi gelirlerinin yüzde 10,9'u kadar bir büyüklük oluşturuyordu. Bu oran 1990 yılında yüzde 25,3'e kadar yükseldi. Hazi-

ne'nin yüksek düzeydeki iç ve dış borçlarını çevirebilmek için yurt dışından gelecek sıcak paraya bağımlı hale geldiği bu nedenle de reel faizlerin rekor düzeylerde seyretmeye başladığı 1990'lı yılların sonuna gelindiğinde faiz ödemelerinin vergi gelirlerine oranı yüzde 70'i aştı.

Devlet, 2000 yılında topladığı her 100 dolarlık verginin 77 dolarını faiz ödemeleri için ayırmak zorunda kaldı. En kötü konuma ise 2001 yılında gelindi. İlk kez devletin topladığı vergiler faiz ödemelerine yetmedi. 32,5 milyar dolarlık vergi tahsil edilen 2001 yılında yapılan faiz ödemeleri ise 33,5 milyar dolara ulaştı. Faiz ödemelerinin vergi gelirlerine oranı 2001 krizini izleyen yıllarda azalma eğilimine girdi. 2006 yılında her 100 dolarlık vergi gelirin karşılık 33,4 dolarlık faiz ödemesi yapıldı. Bu yıl ise her 100 dolarlık vergi gelirin 33,5 doları faiz ödemelerine gidecek.

Hazırlıkları sürdürülen 2008 yılı bütçesinde de durum fazla değişmeyecek. Devlet gelecek yıl da toplayacağı her 100 dolarlık verginin 34 dolarını borç faizleri için kullanacak. 2008 yılında vergi gelirlerinin 174 milyar YTL civarında gerçekleşmesi bekleniyor.

Türkiye'nin bütçe ve vergi gelirlerinin giderek artan bir kısmını faiz ödemelerine ayırmak zorunda kalınmasından en olumsuz etkilenen harcama kalemi yatırımlar oldu.

1983 yılında bütçe harcamalarının

yüzde 18,1'i yatırım harcamalarına ayrılıyordu. Bütçeden 924 milyon dolar faiz ödemesi yapılan 1983 yılında yatırım için ayrılan kaynak ise 2,1 milyar dolar düzeyinde gerçekleşti.

Bütçeden faiz ödemeleri için ayrılan pay arttıkça yatırımların payı azaldı. Faizin payının yüzde 20'yi aştığı 1990 yılında yatırımın payı yüzde 15'e kadar geriledi. Faiz ödemelerinin bütçede yüzde 44 pay aldığı 2000 yılında yatırımın payı ise yüzde 5,3'e kadar indi. Türkiye'nin vergi gelirlerinin faiz ödemelerine yetmediği 2001 yılında bütçeden yatırımı ayrılan pay yüzde 5,2'ye kadar geriledi. Yatırımların bütçeden en az pay aldığı yıl ise yüzde 5,1 ile 2003 yılı oldu. Yatırım harcamalarının bu yıl bütçeden aldığı pay ise yüzde 5,9 seviyesinde kaldı.

Özellikle son yıllarda bütçe harcamalarında kısıntıya gidilmesi gerektiğinde ilk akla gelen ve en fazla kısıntının gerçekleştirildiği yatırım harcamaları için 2008 yılı bütçesinde ise 12,4 milyar YTL ayrılması, bütçe harcamaları içerisindeki payının da yüzde 5,5'e gerilemesi bekleniyor.

1983-2007 yılları arasında Türkiye'deki her 100 dolarlık bütçe harcamasının sadece 7,6 dolarıyla yatırım yapılabilirdi. Yatırım için ayrılan para, toplam vergi gelirlerinin yüzde 11,9'u, toplam bütçe gelirlerinin ise yüzde 9,6'sı kadar bir büyüklük oluşturdu.

Büyümenin itici gücü

İnşaat sektörü ve ithalat vergisi

2007 yılının ikinci çeyreğinde yüzde 3,9 oranındaki GSYİH büyümesine, sanayi sektörünün katkısı 1,1 puan ve hizmetler sektörünün katkısı da 3,0 puan olurken, tarım sektörünün katkısı negatif 0,1 puan oldu. İthalat vergisinin büyümeye katkısı ise 0,7 puan olarak gerçekleşti.

2007 yılının ikinci çeyreğinde GSYİH ve GSMH yüzde 3,9 oranında büyüdü. Böylece yılın ilk altı aylık döneminde GSYİH ve GSMH sırasıyla yüzde 5,3 ve yüzde 5,2 oranında büyüme kaydetti. 2002 yılının ilk çeyreğinde başlayan aralıksız büyüme süreci, 2007 yılının birinci çeyreğinde de devam etti, böylece ekonomide 22 dönemlik bir büyüme süreci yaşandı.

2007 yılının ikinci çeyreğinde, tarım sektörü katma değeri hava koşullarının etkisiyle gerilerken, sanayi katma değerinde önceki çey-

reklere oranla daha düşük oranlı bir katma değer artışı kaydedildi. Söz konusu dönemdeki büyümesinde, inşaat, ulaştırma-haberleşme sektörü katma değeri ve ithalat vergisindeki artışlar belirleyici oldu.

2007 yılının ikinci çeyreğinde, 2006 yılının aynı dönemine göre sanayi ve hizmetler sektörlerinde sırasıyla yüzde 3,2 ve yüzde 4,9 oranlarında katma değer artışları kaydedilirken, tarım sektörü katma değeri yüzde 1,1 oranında geriledi. Böylece 2007 yılının ilk altı aylık döneminde tarım, sanayi ve hiz-

metler sektörü katma değeri sırasıyla yüzde 0,9, yüzde 5,2 ve yüzde 5,8 oranında arttı.

2007 yılının ikinci çeyreğinde tarım sektörü katma değerinde bir gerileme, yaşanmıştı. Söz konusu dönemde hububat üretimi yüzde 14,5, bakliyat üretimi yüzde 6,7, diğer tarla ürünleri yüzde 3,9 ve sebze üretimi yüzde 1,1 oranlarında azalırken, meyve üretimi yüzde 10,8 arttı. Hayvancılık üretiminde yüzde 0,9 oranında bir artış kaydedildi. Böylece çiftçilik, hayvancılık katma değeri (tarım sanatları dahil) yılın ikinci çeyreğinde yüzde 1,8

oranında geriledi. Ormancılık sektöründeki yüzde 5,7 ve balıkçılık sektörü de yüzde 3 oranında büyüdü.

2007 yılının ikinci çeyreğinde imalat sanayi katma değeri yüzde 2,1, madencilik sektörü katma değeri yüzde 12,4 ve enerji sektörü katma değeri yüzde 9 oranında arttı. Böylece yılın ilk yarısında imalat, madencilik ve enerji sektörü katma değeri sırasıyla yüzde 4,5, yüzde 10,5 ve yüzde 8,7 oranında yükseldi.

İnşaat sektörü katma değeri, 2003 yılının son çeyreğinde büyümeye başladı ve 2007 yılının ikinci çeyreğinde yüzde 15,7 oranında arttı. Söz konusu artışta özel kesim inşaat sektöründe gerçekleşen yüzde 11,9'luk artış etkili oldu. Diğer yandan kamu kesimi inşaat sektörü

yatırımlarında da (bina+bina dışı) yüzde 39,9 oranında yüksek oranlı bir artış kaydedildi. Böylece inşaat sektörü yılın ilk yarısında yüzde 16,1 oranında büyürken aynı dönemde sektörün büyümeye katkısı yüzde 0,7 olarak gerçekleşti.

Ticaret sektörü katma değeri yılın ikinci döneminde yüzde 3 oranında arttı. 2007 yılının ikinci çeyreğinde ticaret sektörünün alt kolları olan toptan ve perakende ticareti yüzde 3,4 oranında artarken; otel-lokanta hizmetleri yüzde 0,1 oranında geriledi. Yılın ilk yarısında ticaret sektörü katma değeri yüzde 4,6 oranında arttı.

GSYİH içindeki payı yüzde 14 civarında olan ulaştırma sektöründe yılın ikinci döneminde yüzde 4,7 oranında bir artış kaydetti. Böylece yılın ilk yarısında ulaştırma katma

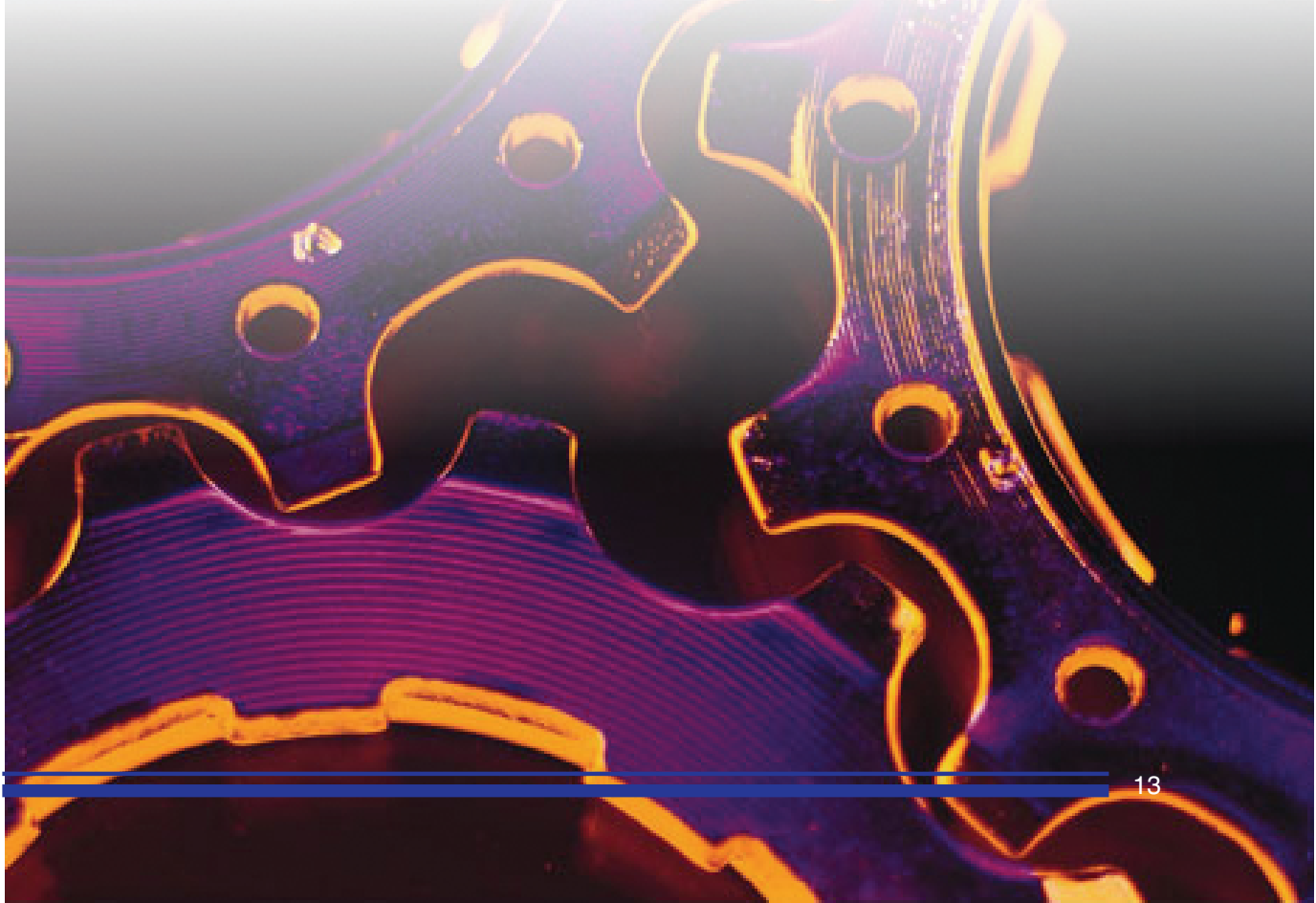
değeri yüzde 5,1 oranında arttı.

2007 yılının ikinci çeyreğinde mali kuruluşların katma değeri yüzde 6,2 oranında yükseldi, yılın ilk yarısında söz konusu sektörün katma değer artışı yüzde 7,3 olarak gerçekleşti.

Serbest meslek ve hizmetler sektörü katma değeri yılın ikinci çeyreğinde yüzde 3,8 oranında arttı.

Yılın ikinci döneminde ithalattaki artışa paralel olarak, ithalat vergisi yüzde 8,6 oranında arttı. Böylece ithalat vergisi yılın ilk yarısında yüzde 9,2 oranında yükseldi.

2007 yılının ikinci çeyreğinde yüzde 3,9 oranındaki GSYİH büyümesine, sanayi sektörünün katkısı 1,1 puan ve hizmetler sektörünün katkısı da 3,0 puan olurken, tarım sektörünün katkısı negatif 0,1 puan ol-

du. Hizmetler sektörü içerisinde inşaatın katkısı 0,7 puan, ticaretin katkısı 0,7 puan, ulaştırma sektörünün katkısı ise 0,6 puan oldu. İthalat vergisinin büyümeye katkısı ise 0,7 puan olarak gerçekleşti.

Yılın ilk yarısında yüzde 5,3 oranındaki GSYİH büyümesine sanayi sektörünün katkısı 1,7 puan ve hizmetler sektörünün katkısı 3,6 puan olurken tarım sektörünün pozitif veya negatif bir katkısı olmadı.

2007 yıllık programında, içinde bulunduğumuz yıl için GSYİH ve GSMH büyümesi yüzde 5 olarak hedef alınmıştı. Ancak 2007 yılında meydana gelen kuraklık ve mevsim normalleri üzerinde seyreden hava sıcaklıkları tarımsal üretimde düşüşlere yol açtı. Üretim yöntemiyle hesaplanan milli gelir verileri yönünden, tarım katma değerindeki düşüşün boyutu, yıl sonu büyüme hedefini aşağıya yönde etkileyecek bir faktör olarak görülüyor.

2007 yılının ikinci üç aylık döneminde özel kesim tüketimi yüzde 0,3 oranında azalırken, özel kesim sabit sermaye yatırımları yüzde 6,9 oranında arttı. Bu dönemde; kamu tüketimi ve kamu sabit sermaye yatırımları, sırasıyla, yüzde 7,4 ve yüzde 33,9 oranlarında arttı.

2007 yılının birinci üç aylık döneminde yüzde 14,7 oranında artan mal ve hizmet ihracatı, 2007 yılının ikinci üç aylık döneminde de yüz-

de 12,7 oranında artarak, yüzde 5,7 puan ile GSYİH büyümesine en yüksek katkıyı sağladı. 2007 yılının ikinci üç aylık döneminde, mal ve hizmet ithalatının yüzde 8,4 oranında, bundan önceki diğer üç dönemde olduğu gibi, mal ve hizmet ihracat artış oranından daha az oranda, artmasının etkisiyle, net mal ve hizmet ihracatının GSYİH büyümesine katkısı yüzde 0,9 puan olarak gerçekleşti. Bu dönemde; stok değişimlerinin GSYİH büyümesine katkısı, eksi yüzde 0,5 puan olarak gerçekleşti.

2007 yılının ikinci üç aylık döneminde; özel tüketimin yüzde 0,3 puan oranında azalmasında, “gıda içki”, “enerji, ulaştırma, haberleşme” alt kalemlerine yapılan harcamalarda, sırasıyla, yüzde 3,9 ve yüzde 6,6 oranında artışlar kaydedilmesine rağmen, “dayanıklı tüketim malları” ile “yarı dayanıklı ve dayanıksız tüketim malları”na yapılan harcamaların, sırasıyla, yüzde 9,3 ve yüzde 2,1 oranlarında azalması belirleyici oldu. Özel tüketim harcamaları, 2007 yılının ilk yarısında, yüzde 0,8 oranında artmıştı. 2007 yılının ikinci üç aylık döneminde yüzde 6,9 oranında artan özel kesim sabit sermaye yatırımlarının bileşenleri incelendiğinde; makine teçhizat yatırımlarının yüzde 5,1 oranında, inşaat yatırımlarının da yüzde 11,9 oranında arttığı gözlemlendi. 2007 yılının birinci altı

aylık döneminde, özel kesim sabit sermaye yatırımları, yüzde 4,9 oranında arttı.

İncelenilen dönemde; maaş ve ücret ödemelerinin yüzde 1,3 gibi düşük bir oranda artmasına rağmen, diğer cari harcamaların yüzde 13,8 oranında artması, kamu tüketiminin yüzde 7,4 oranında artmasında belirleyici oldu. Kamu tüketimi, 2007 yılının ilk yarısında; yüzde 8,1 oranında arttı.

Bu dönemde; kamu makine-teçhizat yatırımları yüzde 18,3 oranında artarken, bina inşaatı ve bina dışı inşaat yatırımlarının, sırasıyla, yüzde 18,8 ve yüzde 47,1 oranlarında artması, kamu sabit sermaye yatırımlarının yüzde 33,9 oranında artmasında etkili oldu. Kamu sabit sermaye yatırımları; 2007 yılının birinci altı aylık döneminde yüzde 25,1 oranında artmıştı.

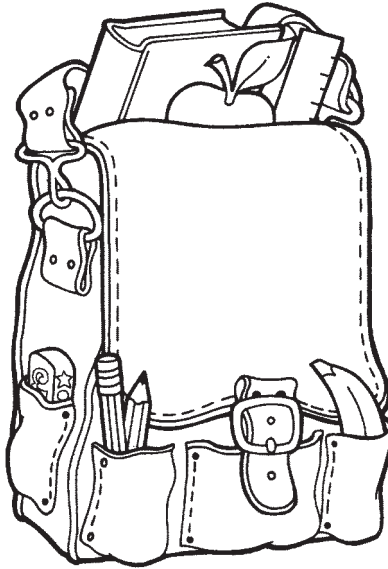
İkinci üç aylık döneminde mal ve hizmet ihracatının GSYİH büyümesine katkısı 5,7 puan olarak gerçekleşti. Aynı dönemde; özel tüketim harcamalarının büyümeye katkısı, eksi 0,2 puan olarak gerçekleşirken, özel kesim sabit sermaye yatırımlarının GSYİH büyümesine katkısı 2 puan olarak gerçekleşti. Sözü edilen dönemde, kamu tüketiminin büyümeye katkısı 0,5 puan olurken; kamu sabit sermaye yatırımlarının büyümeye katkısı da 1,3 puan olarak gerçekleşti.

Kamunun borçları azaldı, özel sektörün arttı

Dış borç stoku yılın ikinci çeyreğinde 11 milyar 740 milyon dolar arttı. Kamunun dış borç stoku azalırken, özel sektörün dış borç stokundaki 13 milyar dolarlık artış dikkat çekti.

Küresel finansal kriz tehdidine rağmen özel sektör dış borç stokunu yılın ikinci çeyreğinde 13 milyar dolar artışla 138.5 milyar dolara çıkarak ciddi boyutlarda bir kur riski aldı. Hazine, Türkiye'nin dış borç stokuna ilişkin yılın ikinci çeyrek verilerini açıkladı. Buna göre toplam dış borç stoku ikinci çeyrekte 11 milyar 740 milyon dolar artarak 226 milyar 353 milyon dolara ulaştı. Bu artış da özel sektörün dış borcunu artırmasından kaynaklandı.

Üç aylık dönemde kamunun dış borcu 1 milyar 115 milyon dolar

azalarak 72 milyar 351 milyon, Merkez Bankası'nın dış borcu da 146 milyon dolar azalarak 15 milyar 484 milyon dolara gerilerken, özel sektörün dış borç stoku 13 milyar 1 milyon dolarlık artışla 138 milyar 518 milyon dolara çıktı.

Toplam borç stokunun 41 milyar 37 milyon doları kısa, 185 milyar 316 milyon doları orta-uzun vadeli borçlardan oluştu. Özel sektörün dış borç stokunun 36 milyar 910 milyon dolarını, kamu borcunun 1 milyar 698 milyon, Merkez Bankası borcunun da 2 milyar 429 milyon

dolarının kısa vadeli olduğu belirlendi.

Özel sektörün Haziran sonunda 36 milyar 910 milyon dolara ulaşan kısa vadeli borçlarının 14 milyar 265 milyon dolarının bankalara, 22 milyar 645 milyon dolarının ise şirketlere ait olduğu belirlendi. Bankacılık dışı kesim, son bir yılda kısa vadeli dış borcunu hızla artırarak bankalara ait borç tutarının üzerine çıkardı. Bu durum reel kesimin ciddi boyutlarda kur riski aldığını ortaya koydu.

Orta uzun vadeli özel sektör dış

borçlarının da en büyük bölümünün şirketler kesimine ait olduğu dikkati çekti. Özel sektörün 101 milyar 608 milyon dolara ulaşan toplam orta-uzun vadeli dış borcunun 35 milyar 684 milyon doları banka ve finans kuruluşlarına, 65 milyar 924 milyon dolarının ise şirketler kesimine ait olduğu belirlendi.

Kamu net borç stoku, yılın ikinci çeyreğinde, mart sonuna göre 13,6 milyon YTL azalarak 249 milyar 52 milyon YTL'ye geriledi. Mart sonunda 262 milyar 675 milyon YTL olan kamu net borç stoku ha-

ziran sonu itibariyle 249 milyar 52 milyon YTL'ye geriledi. Brüt borç stoku da 376 milyar 396 milyon YTL'den 357 milyar 718 milyon YTL'ye indi. Brüt 357,7 milyar YTL'lik borç stokunun 266 milyar 350 milyon YTL'si iç, 91 milyar 368 milyon YTL'si dış borçlardan oluştu. Merkez Bankası net varlıkları 40,9 milyar YTL'den 41,2 milyar YTL'ye çıkarken, kamu mevduatı 47,4 milyar YTL'den 40,4 milyar YTL'ye yükseldi. İşsizlik Sigortası Fonu net varlıkları 25,3 milyar YTL'den 27 milyar YTL'ye yükseldi.

Kamu Net Borç Stoku

Milyon YTL	2002	2003	2004	2005	2006	2007 Ç1	2007 Ç2
Toplam Kamu Net Borç Stoku (I-II-III-IV)	215.681	250.846	274.436	269.211	259.199	262.675	249.052
I. Toplam Kamu Borç Stoku (Brüt)	256.818	296.902	331.789	348.529	364.593	376.396	357.718
A. İç Borç	154.798	201.319	233.864	257.535	267.263	27.533	266.350
Merkezi Yönetim	149.870	194.387	224.483	244.782	251.470	263.724	253.718
Diğer Kamu	4.928	6.932	9.381	12.753	15.793	14.809	12.632
B. Dış Borç	102.020	95.583	97.925	90.994	97.331	97.863	91.368
Merkezi Yönetim	92.795	88.420	92.046	86.738	93.580	94.159	87.768
Diğer Kamu	9.224	7.163	5.880	4.256	3.751	3.704	3.600
II. Merkez Bankası Net Varlıkları	25.375	24.733	27.891	30.793	45.685	40.964	41.225
Net Dış Varlıklar	13.660	17.262	23.048	49.480	67.136	75.371	72.820
Diğer Varlık ve Yükümlülükler (Net)	11.715	7.471	4.843	-18.687	-21.451	-34.408	-31.595
III. Kamu Mevduatı	10.808	12.393	16.144	30.496	35.961	47.390	40.399
Merkezi Yönetim	4.975	4.800	7.918	18.701	24.745	35.331	27.235
Diğer Kamu	5.833	7.593	8.227	11.795	11.216	12.059	13.165
IV. İşsizlik Sigortası Fonu Net Varlıkları	4.954	8.929	13.317	18.029	23.748	25.367	27.042
Net Dış Borç Stoku	88.360	78.321	74.877	41.514	30.194	22.491	18.548
Net İç Borç Stoku	127.321	172.526	199.559	227.697	229.005	240.183	230.504
Kamu Net Borç Stoku/GSMH (%)	78,4	70,3	64,0	55,3	45,0	-	-

Dış ticaret açığı 58 milyar dolar

Ağustos ayında ihracat artış hızının ithalata göre daha yüksek çıkmasına rağmen, yılın ilk sekiz ayı itibarıyla dış ticaret açığı 40.5 milyar dolara, son bir yıldaki açık da 58 milyar dolara ulaştı. 2006 Ağustos ayında yüzde 55.5 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı, 2007 Ağustos ayında yüzde 58 olarak gerçekleşti.

Türkiye İstatistik Kurumu Ağustos dönemi dış ticaret rakamlarını açıkladı. İhracat Ocak- Ağustos döneminde yüzde 24.8 arttı. Geçici verilere göre 2007 yılı Ağustos ayında; geçen yılın aynı ayına göre ihracat yüzde 27.7 oranında artarak 8,698 milyon dolar, ithalat yüzde 22.2 oranında artarak 15,006 milyon dolar olarak gerçekleşti. Aynı dönemde dış ticaret açığı yüzde 15.4 oranında artarak 5,465 milyon dolar- dan 6,308 milyon dolara yükseldi. 2006 Ağustos ayında yüzde 55.5 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı, 2007 Ağustos ayında yüzde 58.0 olarak gerçekleşti.

2007 Ocak-Ağustos döneminde; 2006 yılının aynı dönemine göre ih-

racat yüzde 24.8 artarak 67,123 milyon dolar, ithalat ise yüzde 19.2 artarak 107,589 milyon dolar olarak gerçekleşti. 2006 Ocak-Ağustos döneminde 36,485 milyon dolar olan dış ticaret açığı, 2007 yılı Ocak-Ağustos döneminde yüzde 10.9 oranında artarak 40,466 milyon dolara yükseldi.

2007 Ocak-Ağustos döneminde de Avrupa Birliği'nin (AB) ihracattaki ağırlığı devam etti. Geçen yılın aynı dönemine göre AB ülkelerine yapılan ihracat yüzde 25.9 artarak 37,960 milyon dolar olarak gerçekleşti. Toplam ihracat içinde AB ülkelerinin payı yüzde 56.6, Türkiye Serbest Bölgelerinin payı yüzde 2.8, diğer ülkelerin payı ise yüzde 40.6 oldu.

2007 Ocak-Ağustos döneminde en fazla ihracat yapılan ülke 7,650 milyon dolarla Almanya oldu. Geçen yılın aynı dönemine göre bu ülkeye gerçekleştirilen ihracat yüzde 24.5 arttı. 2007 Ağustos ayında Almanya'ya yapılan ihracat yüzde 41.9 artarak 1,044 milyon dolar oldu. Ağustos ayında Almanya'yı sırasıyla İngiltere, Rusya, Fransa, İtalya ve ABD izledi.

2007 Ocak-Ağustos döneminde; ithalatın yüzde 40.4'ü Avrupa Birliği ülkelerinden yapıldı. AB'ye dahil olmayan diğer Avrupa ülkelerinden 22,143 milyon dolar, Asya ülkelerinden 28,542 milyon dolar ve Türkiye Serbest Bölgelerinden 784 milyon dolar ithalat yapıldı.

Küresel durgunluğun Türkiye'ye etkileri

Son beş yıllık dönemde beklentilerin üzerinde bir hızla büyümüş olan küresel ekonomide yavaşlama ve bu yavaşlamanın 2008 yılında daha da belirgin hale gelmesi bekleniliyor. Türkiye ekonomisi, olası bir küresel ekonomik durgunluktan daha çok, olası bir finansal krize karşı çok daha duyarlı durumda bulunmakta.

Yakın geçmiş dönemde gerçekleşen küresel ekonomik büyümede ABD bir motor görevi üstlenmişti. Sözü edilen yakın geçmiş dönemde, ABD’nde konut fiyatlarındaki yükselişin ve düşük seyreden işsizlik oranlarının beslediği zenginlik duygusunun katkısıyla, yüksek borçluluk oranlarına dayalı olarak hızlı bir büyüme gösteren özel tüketim harcamaları, başta Uzak-Doğu Asya’nın yeni yükselen piyasa ekonomileri olmak üzere, tüm dünyada üretim faaliyetlerini desteklemiş ve küresel ticaret hacmini hızla genişletmişti. Tüm tarafların halinden memnun olmasına yol

açan bu hızlı büyümenin temelinde ABD’nin canlı iç talebi ve bunun yol açmış olduğu, GSYİH’nın yüzde 7’sine ulaşan cari işlemler hesabı açığı yatıyordu. Bu devasa açık, başta Çin olmak üzere ABD’nin cari işlemler fazlası veren ticaret ortakları ile aşırı yükselmiş petrol fiyatlarının daha da zengin ettiği petrol gelirine sahip ülkelerin, ABD menkul ve gayrimenkul varlıklarına yatırım yapmaları ile finanse ediliyordu.

Birçoklarına göre, ABD’nin bu boyuttaki cari işlemler hesabı açığı ve bunun sonucunda ortaya çıkan yabancı sermaye girişlerine olan bağımlılığı sürdürülebilir bir nitelik

taşı mıyordu ve büyük bir olasılıkla yatırımcılar, dolara olan güvenlerini eninde sonunda yitirecekler ve dolar şiddetli bir değer kaybına uğrayacaktı. Ve değer yitiren bir dolar Amerikan Merkez Bankası FED’in faiz hadlerini indirmesi üzerinde caydırıcı bir etkiye bulunacak, bu şekilde karşı karşıya bulunulan ekonomik sorun daha büyüyecek ve yayılacaktı.

Son birkaç aylık dönemde küresel finansal piyasalarda yaşanan ciddi dalgalanmalara rağmen, diğer paralara göre değeri rekor düzeyde düşmüş gözüксе de, yine de yatırımcılar nezdinde bir “Dolardan Kaçış” düşüncesi halen sezilen-

miyor. Ancak FED'in 18 Eylül tarihinde Federal fonlama faiz hadlerini, beklentilerin üstünde bir düzeyde, 50 baz puan düşürerek yüzde 4.75'e çekmesi doların değerini euro karşısında 1.41 dolar = 1.0 Euro değerinin altına kadar sürükledi. Yine de bazı ekonomistler dolar değeri konusunda bu dalgalanmaların, doların değerinde gelecekte beklenen gelişmelerin bir parçası olduğunu, Amerika'nın devasa cari işlemler hesabı açığını finanse eden yatırımcıların ve Merkez Bankalarının, Amerikan menkul ve gayrimenkul varlıkları üzerinde yatırım yapma hususunda ilerde daha çekingen hale geleceklerini ifade ediyorlar. IMF Araştırma Bölümü eski Direktörü olan Ken Rogoff ise, mortgage piyasasında yaşanan ve giderek derinlik kazanan kriz ile Amerika'nın yatırım yapılacak bir büyük merkez olarak imajının büyük zede aldığını ve bundan böyle bu ülkenin ucuz ve cömertçe sağlanmış kredi bulmakta zorlanacağını ve dolar değerinde bir düşme ile bu ülkede, dünyanın diğer ülkelerine göre faiz hadlerinde bir yükselme beklenmesi gerektiğini söylüyor.⁽¹⁾

Yatırımcıların finansal piyasalarda yaşanan dalgalanmalardan sonra dikkatli biçimde uzak durmaya çalıştıkları 'karmaşık yapılandırılmış borçlanma araçları' bu büyük cari işlemler hesabı açığının kapatılmasında önemli bir kaynak oluştur-

yordu. 2006 yılında yabancı yatırımcılar net 400 milyar dolar tutarında, hükümet tarafından garanti edilmemiş mortgage alacaklarına dayalı menkul kıymetleri de (security) içeren ve şirketlerce ihraç edilmiş borç senetleri satın aldılar. Şirketlerce ihraç edilmiş olan bu tür varlığa (mortgage alacakları dahil) dayalı borç senetlerinin yaklaşık yüzde 30'unun yabancılar tarafından satın alınmış olduğu tahmin ediliyor ki, eğer bunun dışındaki Amerikan varlıklarına yönelmezlerse, yabancı yatırımcıların bu tür varlığa dayalı yatırım araçlarından kaçmaya çalışmaları dolar için bir önemli tehdit kaynağı oluşturacaktır. Ayrıca Merkez Bankalarının dolar rezervlerini azaltma eğilimine girmeleri de bir diğer tehdit kaynağını oluşturmaktadır.

Yüksek cari işlemler hesabı açığının baskı altına almış olduğu dolara bir ciddi darbe de FED'den geldi. Mortgage subprime (borç geri ödeme yeteneği ve teminat gösterme yeteneği zayıf kişilere genellikle değişken faizli konut kredisinin sağlandığı yüksek riskli mortgage işlemleri) sektöründe başlayan sorunun, konut piyasasındaki gevşeme ile birlikte başlangıçta tahmin edildiğinden çok daha yüksek boyutlara ulaşması ve bu sahada yapılan seküritizasyonlara (mortgage geri ödemeleri karşılık gösterilerek senet ihracı) yatırım yapmış yabancı sermaye grupları ve hedge fonlar

yoluyla uluslararası alana taşınması, Ağustos ayında kredi piyasalarında ciddi bir sıkışmaya ve finansal piyasalarda kaygı uyandıran bir dalgalanmaya neden olmuştur. Bu gelişme üzerine FED, Avrupa Merkez Bankası ile diğer bazı bankalar piyasaya önemli miktarda dolar sürerek likidite sıkışıklığını gidermeye çalışmışlardır. Ancak ABD'nde konut alımına ilişkin kredi borcu geri ödemelerinde acze düşme ve haciz olaylarının yoğunluk kazanması, konut fiyatlarında ve yeni konut inşaat ruhsatlarında daralma ortaya çıkması ile bazı önemli kredilendirme kurumlarının ve mortgage gelirine dayalı menkul varlıklara yatırım yapmış aracı kurumların iflası üzerine Amerikan Merkez Bankası FED, piyasaya dolar sürmekle yetinmeyip, olası bir ekonomik durgunluğa karşı ve piyasaları rahatlatmak için 18 Eylül tarihinde Federal fon haddi olarak tanımlanan faizleri 50 baz puan indirerek yüzde 4.75'e çekmiştir. Faiz hadinin düşürülmesi tüm dünyada borsa endekslerini yukarılara çekerken, doların değeri daha da düşmüş ve Eylül ayı sonlarında 1.4160 dolar = 1.0 euro düzeyine kadar gerilemiştir.

FED gelecek dönemde izleyeceği politikayı belirlerken enflasyon haddi ile ekonomik durgunluk riskleri arasında çok özenli bir ayar tutturmak zorunda olacak. Faiz kararı ilan edilirken FED, kredi piya-

tasındaki sıkışmanın konut piyasasındaki düzeltme hareketini daha da etkili hale getirmek suretiyle ekonomik büyümeyi baskı altına alma eğilimi taşıdığı uyarısında bulunmuştur. Dolayısıyla faiz haddi indirimi “kredi piyasalarındaki daralmanın genel ekonomi üzerinde yaratacağı olumsuz etkilerin önlenmesi ve gelecek dönemde ılımlı bir büyümenin teşvik edilmesi” anlamına gelmektedir.

Konut inşaat ruhsatları ve işsizlik rakamları ile de sezinlenebildiği gibi ABD’nde ekonomik büyümenin yavaşlaması ve bu durumun 2008 yılında daha da ciddiyet kazanması bekleniyor.

Konut fiyatlarının düşmesi ve kredi piyasasındaki sıkışma tüketim talebini kısıacak, değeri düşen dolarla birlikte cari açığın kapanmasına katkıda bulunacaktır.

Ancak Amerikan ekonomisinin büyüme hızındaki yavaşlamanın ve tüketim talebinin daralmasının küresel ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerinin bu kez sınırlı kalacağı tahmin ediliyor. Zira ABD’nin küresel ithalat içindeki payı belirgin

bir düşme eğilimi sergiliyor. IMF verilerine göre küresel ithalat hacmi içinde 2000 yılı itibarıyla yüzde 18.8 olan ABD payı 1991-92 resesyonundan buyana ilk kez yüzde 14.3’e gerilemiş bulunuyor.⁽²⁾ Artık diğer ülkelerin kendi aralarındaki ticaret hacmi, bu ülkelerdeki ekonomik gelişme sonucu önemli

Amerikan ekonomisindeki bir durgunluktan etkilenmeyecek durumda değildir. Diğer taraftan emtia ve petrol fiyatları bir küresel ekonomik yavaşlamadan olumsuz biçimde etkilenecek, bu durum bu malların ithalatçıların krizden etkilene derecesini düşürürken durgunluğun ihracatçıları üzerindeki olumsuz etkilerini arttıracaktır.

Amerikan ekonomisinde yaşanacak bir durgunluğun ticari açıdan Türkiye üzerinde bulunacağı etki fazla yüksek olmayacaktır, zira 2006 yılı itibarıyla bu ülkeye yapılan ihracat sadece 5 milyar dolar olup, bu tutarın toplam ihracat içindeki payı yüzde

düzeyde genişlediği için, bu ülkelerin ekonomilerinin Amerikan ekonomisinin gidişatına olan bağımlılığı da azalmış bulunuyor.

Hernekadar son yirmi yıllık dönemde Avrupa, Asya ve Latin Amerika’da ekonomik büyüme hiçbir zaman bu gün olduğu kadar sürdürülebilir bir nitelik taşımamış ise de,⁽³⁾ bu bölgelerin hiç birisi

5.9’dur. Ancak ülkemiz ekonomisine ABD ekonomisinde yaşanacak bir durgunluğun esas etkisi, bu durgunluğun küresel ekonomi üzerine olacak etkileri ve finansal piyasalar yoluyla yansıyacaktır. İhracatımızın yarısından fazlasının gerçekleştirildiği Avrupa Birliği’nde ortaya çıkabilecek bir durgunluğun ülkemizi belirgin şekilde olumsuz yönde etkilememesi dü-

şünülemez. Neyse ki yapılan tahminler, Avrupa'da büyüme hızının 2008 yılında önceden tahmin edilen yüzde 2.4'ten yüzde 2.0'ye gerileyeceği, ancak 2009 yılında tekrar toparlanarak yüzde 2.5'e çıkacağı şeklindedir.⁽⁴⁾

Türkiye ekonomisi açısından asıl önemli olan hususlar yatırımcıların risk alma eğilimlerinde ve dolayısıyla uluslararası sermaye akımlarında meydana gelebilecek değişimlerle ilgili bulunmaktadır. Son dalgalanma hariç tutulursa, yatırımcıların risk alma iştahındaki değişiklikler en çok aralarında Türkiye'nin de bulunduğu yeni yükselen piyasa ekonomilerini sarsmaktadır. 2006 yılı Mayıs-Haziran aylarında uluslararası finansal piyasalarda yaşanan dalgalanma, reel faiz hadleri ve enflasyon üzerindeki olumsuz etkileri ile Türkiye'yi çok olumsuz biçimde etkilemiştir.

Ülkemiz bir yıl öncesine göre uluslararası finansal piyasalarda ortaya çıkabilecek bir dalgalanma ve risk iştahındaki belirgin değişime karşı daha duyarlı konumdadır, zira varolan ve giderek büyüyen cari işlemler hesabı açığı, cezbedici reel faiz hadleri ve giderek değer kazanan YTL nedeniyle gelen yabancı sermaye akımlarıyla finanse edil-

mektedir. Daha açık bir deyişle Türkiye önemli düzeydeki tasarruf açığını dış borçlanma ve varlık satışıyla kapatmaktadır. Haziran ayı itibariyle İMKB'nda işlem gören şirket hisselerinin halka açık kısmının yüzde 70.48'ine yabancılar sahip bulunmaktadırlar. Bankacılık kesimindeki yabancı mal sahipliği yüzde 22'ye ulaşmıştır. Ağustos 2007 ayı itibariyle iç borç stokunun (DİBS) yüzde 4.1'i yabancı bankalarca ve yüzde 14.6'sı da yurt dışı yerleşiklerce olmak üzere toplam 18.7'si yabancılarca sahiplenilmiş durumdadır. 2007 yılı ilk çeyrek sonu itibariyle özel kesimin dış borç toplamı 126.4 milyar dolar düzeyindedir.

Bu durumdan dolayı Türk ekonomisinin yumuşak karnını son beş yılda verilmiş olan 80 milyar dolar tutarındaki cari işlemler açığının bir sonucu olarak altına girilen dış borç yükü ve varlık satışı oluşturmaktadır. Bu ölçüde dış ticaret ve cari işlemler hesabı açığı, Merkez Bankasının mecburen sürdürdüğü yüksek reel faizler sayesinde çekilen yabancı sermaye akımlarıyla karşılanmaktadır. Merkez Bankası yüksek faiz hadleriyle kurları ve dolayısıyla enflasyonu baskı altında tutmaktadır. Türkiye'de düşük enflasyon ve yüksek veya makul bü-

yüme oranlarının sürdürülmesi düşük kura ve dolayısıyla yüksek reel faizlere bağımlı hale gelmiş bulunmaktadır. Meseleye bir diğer yönden baktığımızda Türkiye artık yüksek reel faiz hadlerini mecburen devam ettirme durumu ile karşı karşıya bulunmaktadır. Yüksek reel faize ve YTL.'nin değer kaybıyla tatlı getirilere alışkanlık peyda etmiş olan yabancı sermaye faizlerin düşürülmesini memnuniyetsizlikle karşılayacak ve 2006 yılı Mayıs-Haziran aylarında olduğu gibi uluslararası piyasalardaki bir dalgalanmayı bahane ederek veya kendisi yaratarak TCMB'ni tekrar faiz artırımına zorlayabilecektir. Diğer bir ifade ile TCMB'nın artık bağımsız para ve kur politikası izlemesi imkanı kalmamıştır. Diğer taraftan dövize atak şeklinde çıkabilecek bir krizde, evvelki krizlerde olduğu gibi yabancılarla, yüksek getiri için YTL. karşılığında satmış oldukları Dolarları tekrar düşük fiyatla yerine koyabilmelerini güvence altına almak için, Merkez Bankasının döviz rezervlerini yüksek tutması tavsiyesinde de bulunmaktadır.

Dolayısıyla ekonomimiz olası bir küresel ekonomik durgunluktan ziyade, olası bir finansal krize karşı çok daha duyarlı durumda bulun-

(1) The Economist, 15-23 Eylül 2007, S. 85.
 (2) The Wall Street Journal, Eylül 21-23, S. 12,13.
 (3) Morgastanley.com/...28 Ağustosn
 (4) Morgastanley.com/....11 Eylül.

İş yapmak Doğu Avrupa'da kolaylaştı

Yatırımcılara sunulan imkanlar ve sağlanan iş yapma kolaylıkları bakımından Doğu Avrupa ülkeleri hızlı bir ilerleme kaydetti. Bu ilerleme ile birlikte Doğu Avrupa ülkeleri, Doğu Asya ülkelerini ve bir çok Batı Avrupa ülkesini geride bıraktı.

Dünya Bankası ve IFC tarafından yayınlanan yıllık dizinin beşincisi Doing Business 2008 'e göre bu yıl Doğu Avrupa ve eski Sovyetler Birliği iş yapma kolaylığı bakımından Doğu Asya'yı geride bıraktı. Bölge ekonomilerinden birkaçı bu açıdan bir çok Batı Avrupa ülkesinden bile ileride. Bölgeden elde edilen sonuçlar iş ilişkilerinin kolaylaştığını ve işletmelerin daha önce görülmedik hızlarla faaliyete başladığını gösteriyor.

Hırvatistan bölgedeki en önde gelen reformcu ülke. Bölgedeki diğer üç ülke ile birlikte, dünya çığında en çok reform yapan 10 ülke arasında yer alıyor. Doğu Avrupa'da yaptıklarıyla öne çıkan on ülke

şöyle; Hırvatistan, Macaristan, Makedonya, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Polonya, Romanya ve Moldova. İlk sırada yer olan on ülke ise; Mısır, Hırvatistan, Gana, Makedonya, Gürcistan, Kolombiya, Suudi Arabistan, Kenya, Çin ve Bulgaristan. Reformcu ülkeler işletme kurmayı kolaylaştırmış, mülkiyet haklarını sağlamlaştırmış, yatırımcıların korunmasını güçlendirmiş, krediye erişim imkanlarını arttırmış, vergi yükünü azaltmış ve giderleri düşürürken ticareti kolaylaştırmıştır. Dünya ölçeğinde, Nisan 2006 ve Haziran 2007 arasında, 98 ekonomide 200 reform uygulamaya konmuştur.

Doğu Avrupa ve Orta Asya'da ge-

çen yıl mevzuat bakımından iş yapmayı kolaylaştıran 59 reform gerçekleşti, bunlardan 52'si pozitif ve yedisi de negatif reformlardı. "Sonuçlar hükümetler iş yapma ile ilgili mevzuatı rahatlattıkça, daha fazla girişimcinin iş yapmaya başladığını gösteriyor, bu özellikle Doğu Avrupa'da belirgin," diyor raporun baş yazarı Simeon Djankov. "Doğu Avrupa yeni işletmelerin girişinde geçmişte Doğu Asya'daki hızlı büyümeye rakip nitelikte bir patlama yaşadı."

Gürcistan'da şu anda her 100 kişi başına bir kayıtlı şirket düşüyor (Malezya ile aynı). Bu rakam Çek Cumhuriyeti ve Slovakya'da 13 (Singapur ile aynı), Estonya ve Polonya'da ise 12 (Hong Kong, Çin

ile aynı). “Yeni şirketlerin çoğu küresel lider halini alıyor, örneğin Estonya kökenli yazılım şirketi Skype ve Çek otomobil üreticisi Skoda,” diye sözlerine ekliyor Djankov.

Bölge çapında, Hırvatistan, Makedonya, Gürcistan, Belarus, Türkiye ve Bulgaristan iş yapma kolaylığı açısından en çok gelişme gösterdi. Macaristan Avrupa Birliği ülkeleri arasında en büyük sıçramayı yaptı. Eski sosyalist blok ülkeleri içinde işletmeler için en uygun koşulları sağlayan ülke olan Estonya dünya çapında iş yapma kolaylığı açısından 17. sırada yer alıyor. Gürcistan ve Latvia da ilk 25 içinde.

Küresel olarak, raporun bulgularına göre iş yapma kolaylığı açısından en üst sıralarda yer alma girişimciler ve çalışanlar arasında kadın yüzdesinin yüksek olması ile ilişkili. “Mevzuat reformunun gelişmesi özellikle kadınlar için büyük avantajlar getiriyor,” diyor Doing Business sözcüsü Dahlia Khalifa. “Kadınlar çoğu zaman onları korumayı amaçlayan ama aslında onları çok az iş güvenliği ve sosyal imkan olan enformel sektöre zorlayan düzenlemelerle karşılaşıyorlar.”

Reformcuların önde gelenleri Doğu Avrupa ve Orta Asya’da

Hırvatistan Doing Business tarafından inceleme konusu yapılan 10 alandan dördünde reformlar yaptı. İki yıl önce, Hırvatistan’da mülkiyet tescili 956 gün sürüyordu. Şimdi ise 174 gün sürüyor. Prosedürlerin tek merkezde toplanması

ve emeklilik ve sağlık hizmetlerinin kaydının çevrimiçi yapılmasının mümkün olması ile, şirketlerin faaliyete geçişi de hızlandı. Kredi almak da artık daha kolay: yeni bir kredi bürosu kuruldu ve birleşik sicilde menkuller için harçlar artık tek bir yerde alınıyor. İlk iki ayda 1,4 milyar euro tutarında kredi tescil edildi. Bunlara ek olarak, ülkenin iflas kanunlarında değişiklikler ile iflas kayımları için profesyonel şartlar ve daha kısa süreler getirildi.

Macaristan girişimcilerin bir iş başlatmalarını ve faaliyete geçirmelerini kolaylaştırdı. Yeni Şirketler Kanunu ve Şirketler Usul Kanunu şirketler için standart formlar, bir “sessizlik kabuldür” kuralı ve elektronik şirket tescili getirdi. Bu değişiklikler bir işletmenin faaliyete geçiş süresini 38 günden 16 güne indirdi, giderler de azaldı. Macaristan mülkiyet tescili sürecini de hızlandırdı ve İflas Kanununda değişiklik yaparak alacaklılara teminat üzerinde daha yüksek öncelikler tanıdı.

Makedonya şirketlerin kuruluşu için asgari sermaye şartını kaldırdı, inşaat izinleri alma sürecini hızlandırdı, kurumlar gelir vergisini yüzde 12’ye indirdi (2008’de yüzde 10’a düşürülmesi planlanıyor) ve veri ödeme usullerini basitleştirdi. İş yapma kolaylığı açısından 96. sıradan 75. sıraya yükseldi.

Gürcistan altı alanda reformlar yaptı. Menkul kıymetler kanununda şirketlerin içinden kişilerin azınlık yatırımcıların paylarını al-

malarına imkan veren boşlukların kaldırılmasına yönelik değişiklikler dahil, yatırımcıların korunmasını güçlendirdi. Zor drumdaki bir şirketin tasfiyesi ya da bir borçlunun mağarlığının elden çıkartılması ile ilgili süreler kısıltan yenib ri iflas kanununu kabul etti. Gürcistan inşaat izinlerinin onay sürecini hızlandırdı ve mülkiyet tescili prosedürlerini basitleştirdi. Ödenmiş sermaye şartını kaldırarak şirket kuruluşunu kolaylaştırdı. Ayrıca, ülkenin özel kreid bürosu topladığı ve dağıttığı verilere perakendiciler, altyağı kurumları ve ticari alacaklılardan gelen ödeme bilgileriin de ekledi.

Bulgaristan şirketlerin vergi yükünü hafifletti ve vergilerin çevrimiçi ödenmesini kolaylaştırdı. Bulgaristan ayrıca, mahkeme kararlarının uygulanmasına yardımcı olmak için özel icra memurları uygulamasını da başlattı. Ve inşaat denetimlerinin yükünü azalttı.

Özbekistan özel şirketlerin kendi istekleriyle tasfiyesi için özel bir prosedür oluşturdu ve kurumlar gelir vergisini yüzde 10’a düşürdü. Ayrıca, moter harçlarını mülk değerinin yüzde 10’undan alana gör bir ücrete düşürerek mülkiyet devri Giderlerini de azalttı. Ve tescil kurallarını netleştirerek ve karmaşık prosedürleri kaldırarak şirket kuruluşunu kolaylaştırdı.

Ermenistan iflas proesedürlerini iyileştiren yeni bir yasa kabul etti. Kredi verielrine çevrimiçi erişim sunan yeni bir kredi bürosu kurul-

du. Ve yeni bir elektronik veri dğeişim sistemi (Direct Trader Input) ile gümrük komسیونcularının beyanları elektornik olarak vermelerine imkan tanıdı. Bu sistem gümrük belgelerini hazırlama ve verme süresini     gün kısalttı.

  ek Cumhuriyeti iş kanununda reform yaparak dünya çapında bu alanda en başta gelen reformcu oldu. Yeni iş kanunu iş saatleri konusunda daha fazla esneklik tanıyor ve işten çıkarma konusunda kısıtlamaları azaltıyor. Başka yerlerde de benzer reformlar istihdamı arttırdı.   ek Cumhuriyeti inşaat izinleri ve yeni şirket tescili işlemlerini de hızlandırdı.

Bölgede diğ  r dikkate değ  r reformlar

- **Arnavutluk** amortisman oranlarını değiştirerek ve istihdam verisi ve katkıları azaltarak vergi yükünü azalttı.
- **Azerbaycan** yeni şirket kuruluşu için gereken süreyi 52 günden 30 güne indirdi. Ayrıca, kurumlar gelir vergisini düşürdü.
- **Belarus** yatırımcılara yönelik korumaları güçlendirdi ve şirket tescili Çin tek bir emrkez oluşturdu.
- **Bosna-Hersek** yeni gümrük kanunu ve gümrük idaresi ile ticareti kolaylaştırdı.
- **Estonya** ticaret kanununda değişiklik yaparak yeni şirketler için standart ana sözleşmeler hazırladı.. Ayrıca, şirket kuruluş prosedürlerini altıan beşe indir-
- di ve gerekli süreyi 35 günden yedi güne düşürdü, giderleri ise yarı yarıya azalttı.
- **Kazakistan** amortisman oranlarını değiştirerek vergi yükünü azalttı.
- **Kırgız Cumhuriyeti** kurumlar gelir vergisini düşürdü ve sosyal güvenlik katkılarını kaldırdı. Ayrıca, emeklilik katkılarını azalttı ve katma değ  r vergisini yüzde 14'e indirdi.
- **Moldova** mahkemeler için yeni bir asliye usul   oluşturdu ve kurumlar gelir vergisi ve işverenler tarafından ödenen istihdam vergileri dahil, vergileri azalttı.
- **Polonya** mülkiyet tescil giderlerini düşürdü ve mahkeme kararlarının uygulanmasını kolaylaştıracak reformlar uyguladı.
- **Romanya** işveren tarafından ödenen, sosyal güvenlik, işsizlik ve sağlık katkıları dahil, istihdam vergilerini azalttı. Ayrıca, bor  lıların ve alacaklıların teminatların mahkeme kararı olmadan uygulanması yönünde anlaşma yapmalarına izin vererek krediye erişimi kolaylaştırdı.
- **Rusya** inşaat izin sürecini hızlandırdı ve yeni bir özel kredi bürosu kuruldu.
- **Slovenya** bordo vergilerini düşürdü, kurumlar gelir vergisi oranını azalttı ve yatırımcı korumalarını güçlendirdi.
- **Türkiye** kurumlar gelir vergisini yüzde 20'ye düşürdü ve   ev-

rimi  i başvuru olanağını sağladı. Ayrıca, ticaret belgelerinin hazırlanması için gerekli süreyi azalttı.

Doing Business 2008 şirketlerle ilgili mevzuata ilişkin 10 gösterge temelinde 178 ekonomiyi iş yapma kolaylığı açısından sıralıyor. Singapur ikinci kez 178 ekonomi arasında toplam olarak en üst sırada yer alıyor. Doğu Avrupa ve Orta Asya'da üst sıralarda yer alan   lkeler Estonya (17), Gürcistan (18), Latvia (22), Litvanya (26), Slovakya (32), Ermenistan (39), Macaristan (45), Bulgaristan (46) ve Romanya (48). Sıralama şirket kuruluşu, faaliyeteye geçiş, ticari işlemler, vergilendirme ve kapanış için resmi gerekleri yerine getirme sürelerini ve maliyetlerini esas alıyor. Makroekonomik politika, altyapının kalitesi, para biriminin dalgalanmaları, yatırımcı algılamaları veya suç oranları gibi değişkenler izlenmiyor. 2003'ten bu yana Doing Businessd  nya çapında 113 reforma esin verdi veya bilgi sağladı.

  lk 25 içindeki ülkeler sırasıyla Singapur, Yeni Zelanda, ABD, Hong Kong (Çin), Danimarka, Birleşik Krallık, Kanada,   rlanda, Avustralya,   zlanda, Norveç, Japonya, Finlandiya,   sve  , Tayland,   svi  re, Estonya, Gürcistan, Belçika, Almanya, Hollanda, Latvia, Suudi Arabistan, Malezya ve Avusturya.

Dünya Ekonomisi

Likidite sıkışıklığı 2008'de

Uluslararası Para Fonu, küresel ekonomide 2008 yılı için likidite sıkışıklığı yaşanacağı uyarısında bulundu. Kredi krizinin uzaması dünya ekonomisine yönelik en önemli risk olma özelliğini koruyor.

IMF Başkanı Rodrigo Rato, kredi sıkışıklığının en fazla 2008'de hissedileceğini, en çok etkilenecek ülkenin ise ABD olacağını belirtti. Rato, Madrid'de katıldığı bir seminerde, küresel büyüme hızının 2008'de, 2007 ve 2006'ya göre düşeceğini kaydetti. Rato, kredi krizinin uzamasının dünya ekonomisine yönelik riskleri de artıracığını ifade etti. IMF Başkanı, birçok ülkenin, güçlü ekonomileri sayesinde, mevcut koşullarla başa çıkabileceğini söyledi.

Uluslararası Para Fonu (IMF) Başkanı Roodrigo Rato, ABD tut-

sat kredi piyasasındaki sıkıntının yol açtığı piyasa dalgalanmalarının, 2007 ve 2008 yılıyla ilgili ekonomik büyüme tahminlerinin aşağıya çekilmesini gerektirdiğini söyledi. Özellikle gelecek yıllarla ilgili büyüme tahminlerinin aşağı doğru revize edilmesini beklediğini, en büyük revizyonun ise ABD için yapılan tahminlerde olacağını belirtti.

ABD'nin dışında, Japonya ve Euro Bölgesi ile ilgili büyüme tahminlerinde de daha küçük revizyonların gerekebileceğine işaret eden Rato, yükselen piyasalarla ilgili büyüme tahminlerinin ise dalgalanmanın olumsuz bazı etkilerini hissetseler de pek değişmeye-

rek, 'tatminkar düzeyde' kalacağını düşündüğünü ifade etti. Büyüme tahminlerinin ne kadar aşağıya çekilebileceği hakkında rakam vermeyen Rato, dalgalanmanın büyümeye olumsuz etkisinin, ne kadar uzun süreceğine bağlı olduğunu bildirdi.

FED Başkanı Bernanke, fiyat istikrarını ve büyümeyi güçlendirmek için gerekeni yapacaklarını söyledi. ABD Merkez Bankası (Fed) Başkanı Ben Bernanke, son finansal krizden kaynaklanan zararın, en kötümser tahminlerin de ötesine geçtiğini, faiz indirimiyle kriz ortamından sıyrılmayı amaçladıklarını belirtti. Temsilciler Mec-

lisi'nde konuşan Bernanke, fiyat istikrarını ve büyümeyi güçlendirmek için gerekeni yapacaklarını ifade etti.

Son gelişmelerin ekonomik görünümün belirsizliğini artırdığını kaydeden Bernanke, düşük konut fiyatlarının ve faiz ayarlamalarının yüksek riskli konut kredileri ödemelerinde gecikmeleri daha da artıracığını ifade etti. Risk primimin biraz artmasının sağlıklı olduğuna dikkat çeken Bernanke, ani artışın ise piyasada ciddi bir strese yol açtığını belirtti. Bernanke, küresel mali sistemin mevcut çalkantıyı atlatacak güce sahip olduğunu da sözlerine ekledi.

Çin Merkez Bankası, mevduat ve borç verme faizlerini 0.27'şer puan artırma kararı aldı. Böylece Çin'de bir yıllık mevduat faizi yüzde 3.87'ye, borç verme faizi ise yüzde 7.29'a yükselmiş oldu. Çin Merkez Bankası, bu faiz artırımıyla faizleri yılbaşından bu yana beşinci kez artırmış oldu.

Çin'de yıllık tüketici fiyatları artışının Ağustos'ta yüzde 6.5'le yaklaşık son 11 yılın en yüksek düzeyine çıkmasının ardından, faiz artırımını bekleniyordu. Çin Merkez Bankası, faizi son olarak 21 Ağustos'ta yükseltmişti.

Çin'de enflasyon yükselirken, dış ticaret fazlası da artış gösterdi. Ağustos ayı itibarıyla yıllık enflasyon yüzde 6,5 olarak gerçekleşerek, son 11 yılın en yüksek düzeyi-

ne ulaştı. Enflasyonun yükselmesinde, gıda fiyatlarındaki artış etkili oldu. Çin'in, dış ticaret fazlası da, Ağustos ayı itibarıyla rekor düzeyde gerçekleşti. Çin'in Ağustos ayı dış ticaret fazlası 24.97 milyar dolara ulaştı.

Avrupa Merkez Bankası'na (AMB) göre ABD mortgage kredi sektöründeki kriz, küresel ekonomi için risk oluşturuyor.

AMB'nin aylık bülteninde yer alan açıklamada, yüksek riskli mortgage kredi sektöründeki sıkıntının ABD ekonomisinin diğer kesimlerine yayılma ihtimalinin ortadan kalkmadığı belirtilerek, bu ihtimalin küresel ekonomi için de riskler taşıdığı ifade edildi.

Açıklamada, "ABD ekonomisinin yavaşlamasının olumsuz küresel etkileri şimdiye dek sınırlı kalmışsa da, mali piyasalardaki son dalgalanmaların reel ekonomiyi etkileyecek biçimde, küresel mali piyasa risklerinde kalıcı yeniden değerlendirilmelere ve güven kaybına yol açıp açmadığı henüz belli değil" değerlendirmesi yapıldı.

Açıklamada, ABD'deki sıkıntının küresel ekonomiye getirdiği muhtemel riskler olarak, piyasalarda dengesizlik, korumacılık eğilimlerinin güçlenmesi ve petrol ve diğer emtia fiyatlarının artması ihtimali gösterildi.

Açıklamada, bu ihtimallere rağmen, özellikle başta Asya'dakiler olmak üzere yükselen ekonomile-

rin yüksek performansı sayesinde küresel ekonomik etkinliğin canlılığını korumakta olduğu da belirtildi. Piyasalarda yaşanan dalgalanma sonrasında Avrupa Merkez Bankası faizi yüzde 4, İngiltere Merkez Bankası da yüzde 5.75'te bıraktı. Avrupa Merkez Bankası (AMB), gösterge faizi beklendiği gibi değiştirmeyerek yüzde 4'te bıraktı. AMB Başkanı Jean-Claude Trichet, 2 Ağustos'taki toplantının ardından, Eylül'de faizin artırılacağını sinyali vermişti. Ancak piyasalardaki likidite sıkışıklığı, faiz artırımının erteleneceği beklentisine yol açmıştı.

Avrupa Merkez Bankası, ayrıca artan likidite sıkışıklığını gidermek için bir gün vadeli ihale ile piyasalara 42 milyar 245 milyon Euro nakit aktardı. Bankanın bu hamlesi, bankalararası piyasada gecelik faizlerin dün son altı yılın en yüksek düzeyine çıkmasının ardından geldi. Banka, bundan önce piyasaya en son 14 Ağustos'ta likidite enjekte etmişti.

İngiltere Merkez Bankası da gösterge faizi değiştirmeyerek yüzde 5.75'te bıraktı. Banka, piyasadaki gelişmelerin şirketleri ve tüketicileri nasıl etkilediğini görmek için piyasaları yakından izlediğini açıkladı. Ana işinin enflasyonu kontrol altında tutmak olduğunu belirten İngiltere Merkez Bankası, fiyat baskılarının yüksek olduğunu kaydetti.

TÜFE:1.03, ÜFE: 1.02

Eylül ayında Üretici Fiyatları Genel Endeksinde bir önceki aya göre yüzde 1,02, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 4,98 bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 5,02 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 7,7 artış gerçekleşti. Aylık değişim tarım sektöründe yüzde 3,01, sanayi sektöründe yüzde 0,53 olarak gerçekleşti. Sanayilerin alt sektörleri bazında en yüksek aylık artış yüzde 9,44 ile giyim eşyası imalatı alt sektöründe yaşandı. Endekste kapsanan 759 maddeden 289 maddenin fiyatı arttı.

Eylül ayında Tüketici Fiyatları Genel Endeksi bir önceki aya göre yüzde 1,03, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 4,19, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 7,12 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 9,17 artış gerçekleştirdi. Ana harcama grupları itibarıyla en yüksek aylık artış gıda ve alkolsüz içecekler grubunda yaşandı. Endekste kapsanan 447 maddeden, 84 maddenin ortalama fiyatlarında değişim olmazken 272 maddenin ortalama fiyatlarında artış, 91 maddenin ortalama fiyatlarında düşüş gerçekleşti.

ÜFE	EYLÜL 2007 (2003=100)	EYLÜL 2006 (2003=100)
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	1,02	-0,23
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	4,98	11,54
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	5,02	11,19
12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	7,77	7,06

TÜFE	EYLÜL 2007 (2003=100)	EYLÜL 2006 (2003=100)
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	1,03	1,29
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	4,19	6,65
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	7,12	10,55
12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	9,17	9,05

		2007									2006		
		Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
ÜFE	Bir önceki aya göre değişim	-0,05	0,95	0,97	0,80	0,39	-0,11	0,06	0,85	1,02	0,45	- 0,29	-0,12
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	-0,05	0,89	1,88	2,69	3,09	2,98	3,05	3,93	4,98	12,04	11,72	11,58
TÜFE	Bir önceki aya göre değişim	1,00	0,43	0,92	1,21	0,50	-0,24	-0,73	0,02	1,03	1,27	1,29	0,23
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	1,00	1,44	2,36	3,60	4,12	3,87	3,11	3,13	4,19	8,01	9,40	9,65

Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri

Bütçe Gelirleri Kümülatif Gerçekleşmeleri	Ocak - Ağustos (Milyon YTL)			
	2006	2007	Artış (yüzde)	2007 Yılı Bütçe Hedefi
Genel Bütçe Gelirleri	112.726	124.261	9.28	183.460
Vergi Gelirleri	91.331	99.322	8.04	158.153
Gelir, Kar ve Ser. Kazanç üzerinden Alınan Vergiler	26.490	31.177	15.0	45.342
Gelir Vergisi	18.195	21.723	16.2	33.418
Gelir Vergisi Tevkifatı	15.990	19.430	17.7	
Kurumlar Vergisi	8.295	9.454	12.2	11.925
KVK Göre Alınan Geçici Vergi	7.635	9.345	18.2	
Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	2.706	3.062	11.6	3.640
Motorlu Taşıtlar Vergisi	2.638.	2.986	11.6	3.504
Dahilde Mal ve Hizmetlerden Alınan Vergiler	39.627	40.900	3.11	68.828
Dahilde Alınan KDV	10.920	10.881	-0.35	20.200
Özel Tüketim Vergisi	24.372	24.976	2.41	41.070
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergileri	1.705	2.091	18.4	3.110
Dış Ticaretten Alınan Vergiler	17.835	18.635	4.29	32.053
İthalde Alınan KDV	16.469	16.958	2.88	29.583
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	1.436	6.601	78.2	7.818
Harcamalar	115.048	135.817	15.2	204.988

EKONOMİK VERİLER

	2006	2005	2004	2003	2002	2001
GSMH (Cari fiyatlarla Trilyon TL)	575.784	486.401	428.932	356.681	275.032	176.484
GSMH (milyon/dolar)	399.673	360.876	299.475	239.235	179.898	145.693
GSMH (Değişim Hızı 1987 fiyatlarıyla %)	6.0	7.6	9.9	5.9	7.9	-9.5
Kişi başına GSMH (ABD Doları)	5.477	5.008	4.172	3.383	2.598	2.123
Üretim Endeksi	137.6	130.0	123.4	112.4	103.3	94.4
Toplam İhracat (milyon/dolar)	85.279	73.476	63.167	47.253	36.059	31.334
Toplam ithalat (milyon/dolar)	137.321	116.774	97.540	-22.087	51.584	41.399
Dış Ticaret Dengesi (milyon/dolar)	-52.042	-43.298	-34.373	69.340	-15.495	-10.065
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı %	67.4	63.0	64.8	68.1	69.9	75.7
İşsizlik Oranı (%)	9.9	10.3	10.3	10.5	10.6	8.5
Kamu Net Borç Stoku (milyon/dolar)	257.811	269.137	272.161	251.106	216.037	159.752
İç Borç Stoku (milyon YTL)	265.915	257.535	233.864	201.319	154.798	125.458
Dış Borç Stoku (milyon/dolar)	97.290	90.507	97.885	95.581	102.017	63.911
Merkezi Yönetim Borç Stoku (milyar/dolar)	245.5	247.1	235.8	202.6	148.5	123.6
Cari İşlemler Dengesi (milyon/dolar)	-31.460	-22.708	-15.604	-6.808	-1.789	3.390

	2007		2006		2005
(Bin YTL)	7 Eylül	31 Ağustos	29 Aralık	8 Eylül	30 Aralık
Emisyon	26.299.868	25.856.933	26.815.151	23.496.916	19.612.019
Para Arzı					
- M1	72.911.839	74.759.193	72.162.564	66.002.757	61.936.598
- M2	331.184.782	333.372.610	297.481.073	275.680.748	237.948.998
- M3	357.838.144	358.613.301	319.835.684	298.518.949	260.614.096
Yurtiçi Kaynaklı YTL Mevduat	195.646.125	196.857.509	170.474.497	159.753.948	145.191.416
- Vadeli Tasarruf	138.386.177	135.213.999	116.115.442	110.110.799	91.839.161
- Vadesiz Tasarruf	12.763.013	12.237.495	12.696.379	11.737.739	11.509.544
- Vadeli Ticari	23.782.658	26.782.681	21.538.607	20.803.770	19.548.113
- Vadesiz Ticari	9.840.542	9.817.904	10.116.353	8.508.925	11.972.114
- Resmi Mevduat	10.873.735	12.805.430	10.007.716	8.592.715	10.322.484
Kredi Stoku	211.231.518	205.689.106	177.277.439	162.887.087	126.491.125
- Tüm Banka Kredileri	211.231.518	205.689.106	177.277.439	162.887.087	126.491.125
- M.B. Kredileri	0	0	0	0	0
Bank. El. Tah. ve Bono	152.081.587	151.829.619	136.710.420	140.107.404	130.632.109

Mevzuat Değişiklikleri

- 08 Eylül 2007** - Taşınır Mal Yönetmeliği Genel Tebliği (Sayı: 1)
- 10 Eylül 2007** - BDDK Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ
- Katılım Bankalarının Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ
- 11 Eylül 2007** - Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 375)
- 15 Eylül 2007** - Garanti Belgesi Uygulama Esaslarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik
- Sanayi Mallarının Satış Sonrası Hizmetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- 17 Eylül 2007** - Yeminli Mali Müşavirler Odaları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- 20 Eylül 2007** - Bankalar ve Diğer Mali Kuruluşların müşterilerinin Risk İşlemleri Hakkında Yönetmelik
- 22 Eylül 2007** - Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara ilişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ
- 27 Eylül 2007** - Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odaları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odaları ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Üye Aitdatları ile Birlik Paylarının Tesbitine Ait Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu Disiplin Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- 28 Eylül 2007** - Araştırma ve Geliştirme Projelerinin Desteklenmesinde Uygulanacak usul ve Esaslara İlişkin Tebliğ (No: 2007/42)
- 29 Eylül 2007** - Konut Finansmanı Kapsamındaki Kredilerin Yeniden Finansmanına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
- Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik
- Derecelendirme Kuruluşlarının Yetkilendirilmesine ve Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik.

Vergi Takvimi

- 01.10.2007** - SSK (Ağustos 2007) Sigorta Primlerinin Ödenmesi
- 01.10.2007** - Bağ-Kur Sigortalılarının Eylül 2007 Sigorta Primi ve Sağlık Sigorta Primlerinin Ödenmesi
- 01.10.2007** - Ağustos 2007 Dönemine Ait Haberleşme Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
- 08.10.2007** - Eylül 2007 Dönemi Çeklere Ait Değerli Kağıtlar Vergisi Bildirimi ve Ödemesi
- 10.10.2007** - 16-30 Eylül Dönemine Ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 11.10.2007** - 16-30 Eylül Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde. Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödenmesi
- 15.10.2007** - Eylül 2007 Dönemine Ait Kolalı Gazoz, Alkollü İçecekler ve Tütün Mamullerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 15.10.2007** - Eylül 2007 Dönemine Ait Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 15.10.2007** - Eylül 2007 Dönemine Ait Özel İletişim Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 15.10.2007** - Eylül 2007 Dönemine Ait Gider Vergilerinin (BSMV) Beyanı ve Ödemesi
- 15.10.2007** - Eylül 2007 Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Kesintisi Bildirimi ve Ödemesi
- 15.10.2007** - Eylül 2007 Dönemine Ait Motorlu Taşıt Araçlarına İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 22.10.2007** - Eylül 2007 Dönemine Ait İlan ve Reklam Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
- 22.10.2007** - Eylül 2007 Dönemine Ait Şans Oyunları Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 22.10.2007** - Eylül 2007 Dönemine Ait Yarışma ve Çekilişlerle Futbol Müsabakalarına ve At Yarışlarına Ait Müşterek Bahislerle İlgili İntikal Vergisinin Beyanı ve Ödemesi
- 23.10.2007** - Eylül 2007 Dönemine Ait Gelir Vergisi Stopajının ve Damga Vergisinin Muhtasar Beyanname ile Beyanı
- 23.10.2007** - Temmuz-Ağustos-Eylül 2007 Dönemine Ait Gelir Vergisi Stopajının Muhtasar Beyanname ile Beyanı
- 23.10.2007** - Eylül 2007 Dönemine Ait Kurumlar Vergisi Stopajının Muhtasar Beyanname ile Beyanı
- 23.10.2007** - Eylül 2007 Dönemine Ait İstihkaktan Kesinti Suretiyle Tahsil Edilen Damga Vergisi ile Sürekli Mükellefiyeti Bulunanlar İçin Makbuz Karşılığı Ödenmesi Gereken Damga Vergisinin Beyanı
- 24.10.2007** - 1-15 Ekim Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde. Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödenmesi
- 24.10.2007** - Eylül 2007 Dönemine Ait Katma Değer Vergisi Beyanı
- 25.10.2007** - 1-15 Ekim Dönemine Ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 26.10.2007** - Eylül 2007 Dönemine Ait Muhtasar Beyanname ile Beyan Edilen Gelir Vergisi Stopajının ve Damga Vergisinin Ödemesi
- 26.10.2007** - Eylül 2007 Dönemine Ait Katma Değer Vergisi Ödemesi
- 26.10.2007** - Eylül 2007 Dönemine Ait İstihkaktan Kesinti Suretiyle Tahsil Edilen Damga Vergisi ile Sürekli Mükellefiyeti Bulunanlar İçin Makbuz Karşılığı Ödenmesi Gereken Damga Vergisinin Ödemesi
- 26.10.2007** - Eylül 2007 Dönemine Ait Kurumlar Vergisi Stopajının Ödemesi
- 31.10.2007** - SSK (Eylül 2007) Sigorta Primlerinin Ödenmesi
- 31.10.2007** - Bağ-Kur Sigortalılarının Ekim 2007 Sigorta Primi ve Sağlık Sigorta Primlerinin Ödenmesi
- 31.10.2007** - Eylül 2007 Dönemine Ait Haberleşme Vergisinin Beyanı ve Ödemesi

Eylül 2007 Kronoloji

01 Eylül Toplu iş sözleşmesinde uzlaşmayan tekstil işveren ve işçi sendikaları son kez masaya oturacak.

02 Eylül Çevre Bakanı Eroğlu, hedeflerinin 2013 yılına kadar Türkiye'nin su problemini çözmek olduğunu söyledi.

03 Eylül TBMM Genel Kurulu'ndaki hükümet programı görüşmelerine terör tartışmaları damgasını vurdu.

04 Eylül Cumhurbaşkanı Gül'ün vereceği resepsiyona kuvvet komutanları mazeret bildirerek katılmayacaklarını açıkladılar.

05 Eylül TMSF borçlarını ödemeyen Kormaz Yiğit'in şirketlerine el koydu.

06 Eylül Dünyaca ünlü İtalyan opera sanatçısı Luciano Pavarotti 71 yaşında hayatını kaybetti.

07 Eylül Görüntülü telefon görüşmesini sağlayacak üçüncü nesil telefon ihalesine bir tek Turkcell girdi. Turkcell A tipi lisans için 321 milyon euroluk teklif verdi.

08 Eylül Nikaragua'da felix kasırgası nedeniyle 130 kişi hayatını kaybetti.

09 Eylül CHP'de kuruluş yıldönümü hesaplaşmasında 150 bin kişiyle Anıtkabire yürüten Baykal galip çıktı. Sarıgül ekibi ise 6 bin kişi toplayabildi.

10 Eylül TÜİK, 2007 yılı ikinci çeyrek gayri safi milli hasıla büyüme oranını yüzde 3,9 olarak açıkladı.

11 Eylül Ankara Sıhhiye'de çok katlı otoparkta 300 kilo bomba yüklü minibüs bulundu. Bombanın El Kaide tarafından düzenlenen saldırılarda kullanılanlarla aynı tipte olduğu belirlendi.

12 Eylül Endonezya'nın Sumatra Adası açıklarında meydana gelen 8.4 büyüklüğündeki depremde 10 kişi öldü, 194 kişi yaralandı.

13 Eylül Merkez Bankası, 14 ay aradan sonra kısa vadeli faiz oranlarını 0,25 puan indirdi.

14 Eylül Britanyalı kamuoyu yoklama şirketi ORB, Irak'ta 2003'ten beri ölen sivillerin 1.2 milyon kişi olduğunu açıkladı.

15 Eylül Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilatı Başkanı Kemal Derviş, piyasalarda süregelen çalkantıların geliş-

mekte olan ülkelerde ciddi etkilere yol açabileceğini belirtti.

16 Eylül Tayland'ın tatil beldesi Phuket havaalanına iniş sırasında piste çakılan uçakta bulunan 88 kişi öldü, 42 kişi yaralandı.

17 Eylül Dışişleri Bakanı Ali Babacan, AB Müzakereleri için üçer aylık dönemler içeren bir program hazırlanacağını açıkladı.

18 Eylül ABD Merkez Bankası FED faizleri 0.50 puan indirdi.

19 Eylül Başbakan Erdoğan, Financial Times'a verdiği demeçte, "Siyaset yapanların ilk görevinin türban sorunu- nu çözmek olduğuna inanıyorum" dedi.

20 Eylül TİSK, anayasaya ilişkin tartışmaların toplumsal gerginliği artırdığını, konunun gündemden çıkarılması gerektiğini açıkladı.

21 Eylül TÜİSAD Yüksek İstişare Kurulu toplantısında, hükümete yeni anayasa konusunda uyarılar yapıldı.

22 Eylül Batı Karadeniz ve Marmara Bölgelerini etkileyen sağnak yağış sonucu 4 katlı bir bina çöktü, çok sayıda ev ve işyeri sular altında kaldı.

23 Eylül Türk-İş, hükümetten IMF ile yollarını ayırmasını istedi.

24 Eylül Kara Kuvvetleri Komutanı Başbuğ, ABD'nin PKK için eyleme geçmesi gerektiğini söyledi.

25 Eylül Hacettepe Üniversitesi'nin açılışında konuşan Cumhurbaşkanı Gül, Üniversitelerin olup bitenler karşısında sessiz kalamayacağını söyledi.

26 Eylül Türkiye ile ABD arasında yapılan anlaşmayla, Irak'taki 30 tır dolusu ABD silahının, Habur üzerinden çekilmesi kararlaştırıldı.

27 Eylül Bitlis'te, PKK'lı teröristlerin döşediği mayına basan iki asker şehit oldu.

28 Eylül Erdoğan, ABD'de yaptığı konuşmada PKK'nın kamplarında top, tank gibi ABD'ye ait ağır silahlar çıktığını söyledi.

29 Eylül PKK'nın silahla taradığı minibüste 12 sivil öldü, 2 kişi yaralandı.

30 Eylül TOBB Başkanı Hisarcıklıoğlu, ekonominin önüne geçen siyasetin, mali disiplini bozduğunu söyledi.